

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel +372 681 4650 fax +372 667 8399 E-mail eki@ki.ee

Tüüpiline Eesti toit (küsitlusuuringu tulemused)

Tallinn 2005

Projektgrupi koosseis: M. Reiman, K. Laid
Vastutav täitja: Lia Lepane

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6 19080 Tallinn
Tel 681 4650
Fax 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
1. TÜÜPILISED EESTI TOIDUTOOTED JA ELANIKE	
EELISTUSED	5
1.1. Piimatooted	5
1.2. Lihatooted	10
1.3. Teraviljatooted	15
1.4. Kondiitritooted	20
1.5. Kalatooted	24
1.6. Joogitooted	29
2. TÜÜPILISED EESTI ROAD JA ELANIKE EELISTUSED	34
2.1. Eesti eelroad	34
2.2. Eesti supid	39
2.3. Eesti hommikuroad	43
2.4. Eesti pearoad- praed	47
2.5. Eesti magusroad ja küpsetised	52
2.6. Muude rahvaste toidud	56
3. MIS VÕIKS OLLA TÜÜPILISEKS EESTI TOIDUKS?	60
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	63
LISA	65
Lisa 1. Ankeet ja vastuste protsentjaotused	65
Lisa 2. Küsitletud kogumi iseloomustus	70

SISSEJUHATUS

Käesolev töö on teostatud Põllumajandusministeeriumi tellimusel ja läbi viidud Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) poolt ajavahemikul veebruar - märts 2005. a.

Töö eesmärgiks oli elanike ostueelistuste ja toitumisharjumuste uuringu raames selgitada, mida peavad Eesti elanikud tüüpiliseks Eesti toiduks ja mida süüakse ise meelsamini. Sellega arendatakse edasi 2003. aastal alustatud, mil töötati välja projekt "Eesti toit", mille eesmärgiks on Eesti toidukultuuri ja toiduainete propageerimine nii Eestis kui välismaal ja kohaliku tootmise-töötlemise edendamine. Vastusvariantidena kasutati antud uuringus "Eesti toit" - kodulehel toodud tüüpilisi tooteid ja roogasid.

Käesoleva **töö ülesanded** olid järgnevad:

- uurida, milline on elanike arvates tüüpiline Eesti toit – tooted ja road;
- selgitada välja, mida elanikud tegelikult eelistavad süüa ja kuivõrd see langeb kokku traditsioonilise Eesti toiduga;
- tuua välja tooted ja road, mida võiks "Eesti toit" – projekti raames laiemalt tutvustada tüüpilise Eesti toiduna Eestis ja välismaal.

Töö aluseks on EKI tarbijapaneeli küsitlus, mis viidi läbi veebruaris-märtsis 2005. Küsitluslehed saadeti elanikele posti teel ning vastajatel paluti ankeet täita 5 päeva jooksul ning saata see juurdepannud ümbrikus tagasi EKI-sse. Õigeaegselt ja kvaliteetselt täidetud küsitluslehti laekus kokku 730.

Alljärgnevas aruandes on ära toodud küsitluse tulemused vastavalt püstitatud eesmärkidele ja ülesannetele. Antud uuringu valim on piisavalt suur ja esinduslik vanuse (18-74 aastat), soo, rahvuse ja regiooni lõikes, mistõttu on tulemused laiendatavad kogu Eesti elanikkonnale.

1. TÜÜPILISED EESTI TOIDUTOOTED JA ELANIKE EELISTUSED

Käesolevas peatükis määratletakse, millised võiksid olla tüüpilised Eesti toidukaubad, mida tutvustada nii kohalikele elanikele kui välismaalastele. Analüüsitakse ka Eestis elavate põlisrahvuse (eestlased) ja teiste rahvuste (mitte-eestlased) ettekujutust Eesti toidust ning toitumiseelistusi saamaks selgust, mis on Eesti toidukultuurist vastuvõetav ja tajutav teiste kultuuride esindajatele, millised on väljapoole paistvad Eesti toidukultuuri nn kaubamärgid ja kuivõrd need on kooskõlas traditsiooni kandjate (eestlaste) nägemusega.

Järgnevalt sellest, millised toidud kuuluvad Eesti elanike arvates tüüpilisse Eesti kööki ja milliseid ise meeleldi süüakse. Elanikel paluti avaldada arvamust toodete ja roogade kohta, mis olid tüüpilise Eesti toiduna välja toodud projekti “Eesti toit” raames (vt. koduleht www.eestitoit.ee). Sobiva toidu puudumisel oli küsitlertul võimalus omalt poolt tüüpilisi Eesti toite ja lemmiktoite loetellu juurde lisada.

Vaatamata võimalusele vastata iga nimekirjas sisalduva toidu kohta, kas on tegu tüüpilise Eesti toiduga ja kas seda ka tegelikult süüakse, ei kasutanud mitmed vastajad seda võimalust vaid tegid hoopis valiku, kas toode on vastaja arvates tüüpiline Eesti toit või maitseb see vastajale endale. Muude rahvaste toitude puhul oli sellist valikutegemist vähem, seega vastuste protsendid suhteliselt kõrgemad. Elanike eelistusi ja arvamusi uuriti kokku kuues tootegrupis: Eesti piima-, liha-, teravilja-, kondiitri-, kala- ja joogitooted ning kuues roogade grupis: Eesti eelroad, supid, hommikuroad, pearoad – praed, magusroad ja küpsetised ning muude rahvaste toidud.

1.1. Piimatooted

Kõige tüüpilisemad Eesti piimatooted on elanike arvamusel järgi (% vastanutest):

1. joogipiim (66%),
2. või (65%),
3. pett (56%),
4. teraline kohupiim (52%),
5. hapupiim (51%).

Nendest maitseb inimestele enim **või** (53%), **joogipiim** (52%) ja **teraline kohupiim** (52%); hapupiima ja petti armastavad elanikud vähem (vastavalt 37% ja 36%). Veidi vähem kui pooled elanikest peavad tüüpiliseks Eesti toiduks kodujuustu (47%) ja keefiri (45%), kuid kodujuust maitseb paljudele ja on piimatoodete (söögi)eelistuste pingereas neljandal kohal (märkis 66% elanikest), keefiri aga joovad hea meelega 49% vastanutest (pingereas 10. kohal). Rahvuste ettekujutused tüüpilistest Eesti piimatoodetest on suhteliselt sarnased. Suuremad lahknevused tulevad esile hapupiima ja sõira suhtes: seda peab tüüpiliseks vastavalt 62% ja 46% eestlastest, kuid ainult 27% ja 18% mitte-eestlastest (Eestis keskmine vastavalt 51% ja

37%). Ka jäätist ja keefiri peavad eestlased mitte-eestlastega võrreldes rohkem tüüpiliseks Eesti toiduks (vastavalt 40% ja 51% eestlastest ning 19% ja 30% mitte-eestlastest, Eesti keskmine 34% ja 45%). Joogipiima, mis on ligi $\frac{3}{4}$ eestlaste (72%) arvates tüüpiline Eesti piimatoodete – see kõige tüüpilisem, on ka mitte-eestlaste arvates kõige tüüpilisem Eesti piimatoodete, kuid nii arvab oluliselt vähem inimesi - 52% mitte-eestlastest.

Muude tüüpiliste Eesti piimatoodetena nimetasid elanikud kõige enam hapukoort ning selliseid tooteid ja toite nagu soja juustu, kama, pudingit, määrdevõideid, margariini, rööska koort ja erinevaid putrusid. Väga eripäraseks piimatooteks võib liigitada piima ja vere segu, mida mainiti korra vaba vastusena.

Kõige meelsamini söövad elanikud piimatoodetest (% vastanutest):

1. jäätist (67%),
2. jogurtit (66%),
3. kohukesti (65%),
4. kodujuustu (62%),
5. sulatatud juustu ning kohupiimakreeme ja -desserte (mõlemad 54%).

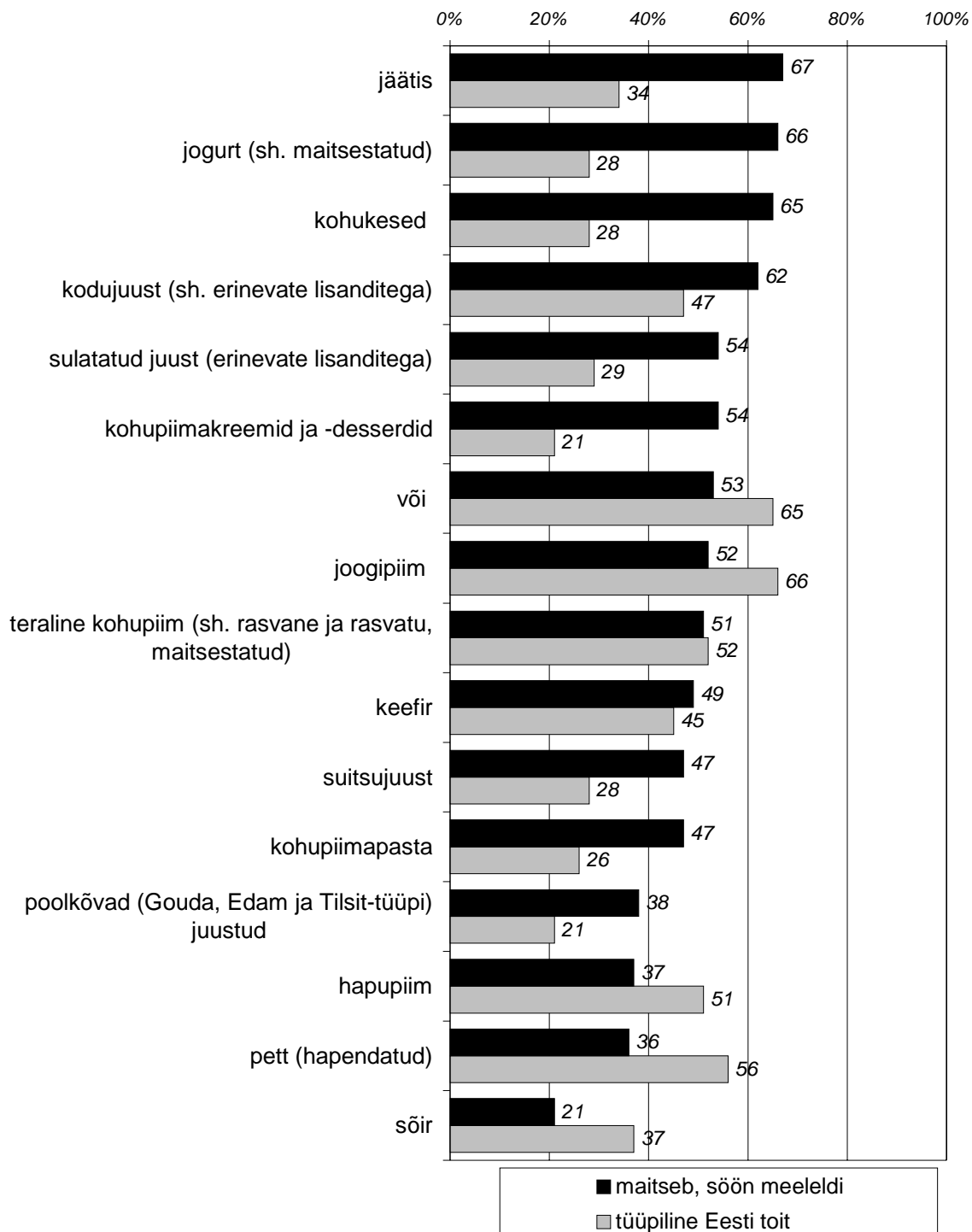
Samas ei saa pidada jäätist tüüpiliseks Eesti toiduks, kuid 34% elanike arvates ta on seda. Elanikele maitsevad **kohukesed ja jogurtid**, mida ei peeta üldjuhul tüüpiliseks Eesti toiduks (neid nimetab Eesti toiduks 28% elanikest). Meelsasti süüakse veel **kohupiimakreeme ja -desserte ning sulatatud juustu**, samas poole vähem elanikke peab neid tüüpiliseks Eesti tooteks (vastavalt 21% ja 29%). 47% elanikest eelistab piimatoodetest kohupiimapastat ja suitsujuustu, tüüpiliseks Eesti toiduks nimetab neid aga vastavalt 26% ja 28% küsitletuist. Vähem maitsevad vastanutele poolkõvad juustud (38%) ja sõir (21%), kuid neid arvatakse vähesel määral tüüpiliste Eesti toitade hulka: poolkõvad juustud on tüüpiline Eesti toit 21%, sõir 37% elanike arvamusel järgi.

Rahvuste maitse-eelistused on Eestis sarnasemad tüüpilise toidu ettekujutustest. Alljärgnevalt mõnedest erinevustest. Eestlaste eelistatuid piimatooted on jogurt, jäätis, kohukesed, kodujuust ja kohupiimakreemid ning -desserdid. Mitte-eestlastel kohukesed, või, jäätis, kodujuust ja kohupiimakreemid ning -desserdid. Võrreldes eestlastega maitseb mitte-eestlastele rohkem või, teraline kohupiim, joogipiim, keefir, poolkõvad juustud ja sõir; eestlastele aga jogurt (vahe 15%-punkti), jäätis (vahe 9%-punkti), kodujuust (vahe 4%-punkti), kohupiimakreemid (vahe 13%-punkti), sulatatud juust (vahe 6%-punkti), kohupiimapasta (vahe 15%-punkti), hapupiim (vahe 9%-punkti). Võrdselt maitsevad nii eestlastele kui mitte-eestlastele **kohukesed ja suitsujuust** (märkis vastavalt 65% ja 47% vastajarühmast).

Uuringu põhjal võib öelda, et elanikele maitsevad eelkõige need piimatooted, mida ei liigitata tüüpilisteks (traditsioonilisteks) Eesti toitadeks. Kohukesed, kodujuust, teraline kohupiim, kohupiimakreemid ja -desserdid ning jogurt, jäätis, joogipiim ja või võiksid olla need piimatooted, mis on vastuvõetavad nii kohalikele kui külalistele. Traditsioonilisust lisaks ülalnimetatud toodetele hapendatud plett, hapupiim, suitsujuust ja sõir.

Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - piimatooted

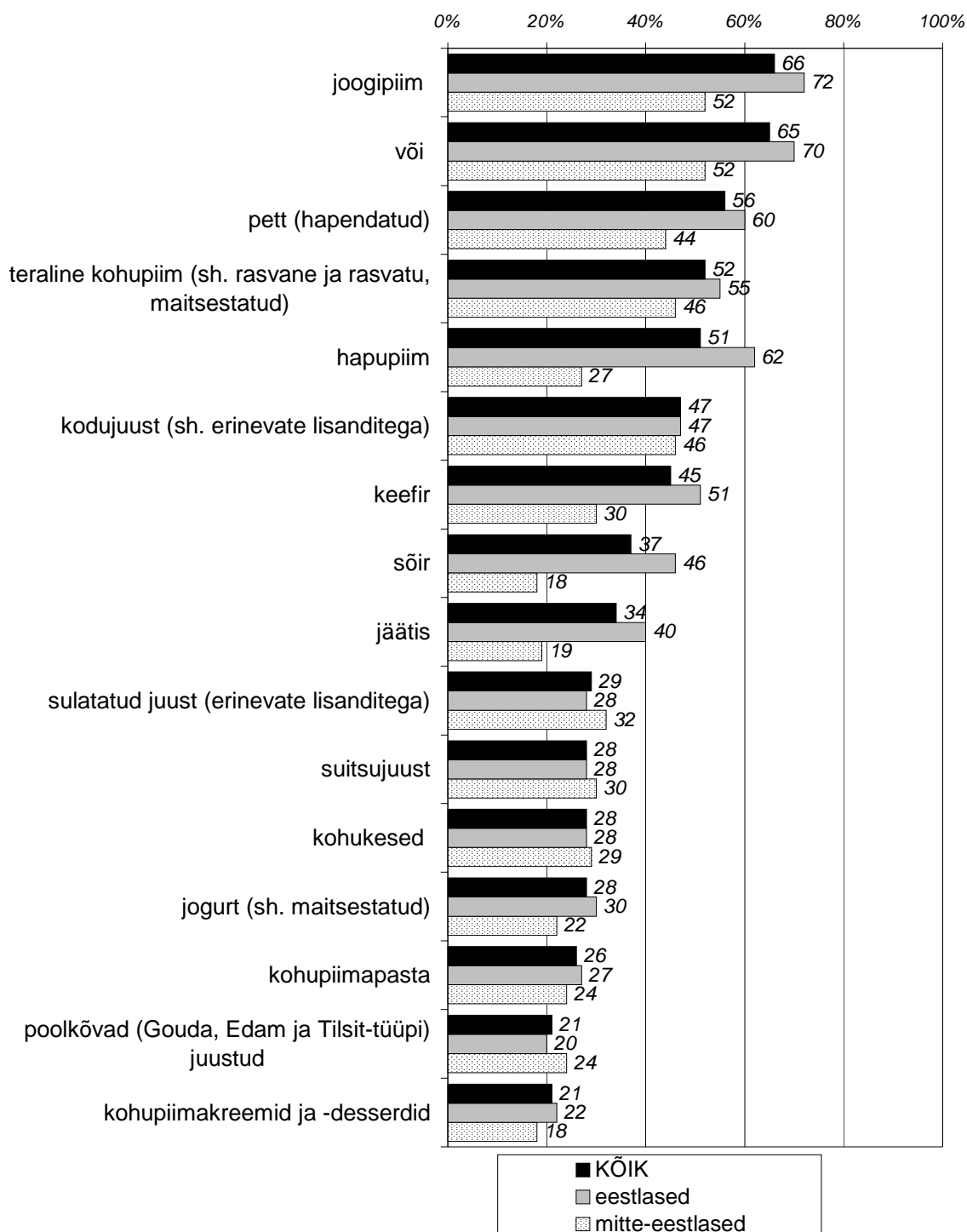
(% vastanutest)

Joonis 1.1.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – piimatooted

Tüüpiline Eesti toit - piimatooted rahvuse lõikes

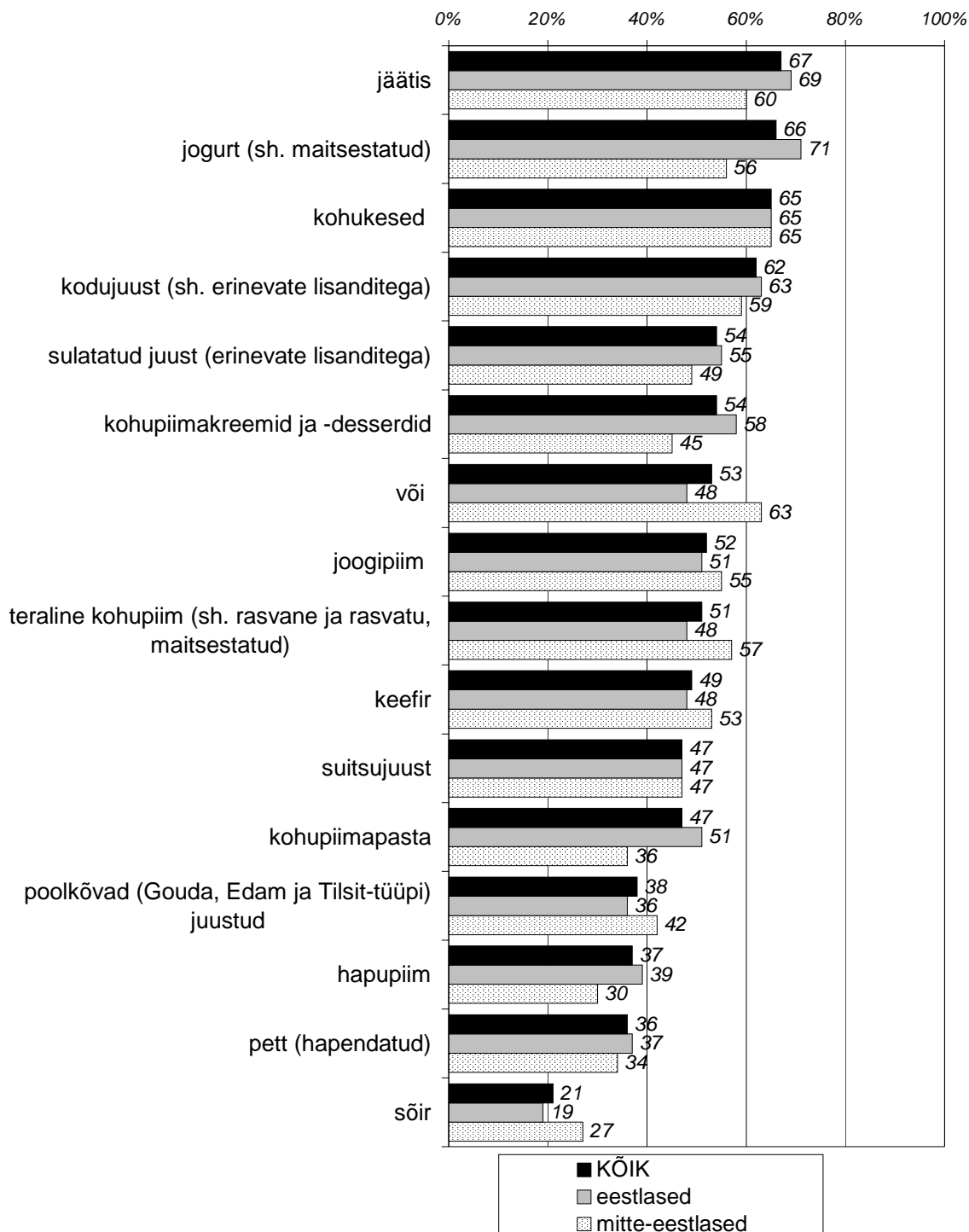
(% vastanutest)

Joonis 1.1.2. Tüüpiline Eesti toit – piimatooted rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeleldi süüakse - piimatooted rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 1.1.3. Toit, mis meeldib ja mida meeleldi süüakse – piimatooted rahvuse lõikes

1.2. Lihatooted

Tüüpilisemad Eesti lihatooted on elanike arvates (% vastanutest):

1. verivorst (77%),
2. sealiha (67%),
3. sült (66%),
4. verikäkk (63%),
5. suitsusink, suitsuliha (62%).

Enamus küsitluid on üksmeelel selles, et tüüpiline Eesti kööki kuuluv lihatoode on **verivorst**. See on tüüpiliste Eesti lihatoodete pingereas esikohal nii eestlastel kui mitte-eestlastel (vastavalt 79% ja 72% vastajarühmast). Eestipärasteks lihatoodeteks nimetati ka sealiha, sülti, verikäkki ning suitsusinki ja suitsuliha. Nendest armastatakse ise meeleldi süüa **suitsusinki ja suitsuliha** (66%) ning **sealiha** (64%).

Lihatooted kuuluvad olulise komponendina traditsioonilisse Eesti kööki: peaaegu kõiki ankeedis loetletud lihatooteid peavad eestlased palju enam tüüpiliseks Eesti toiduks võrreldes mitte-eestlastega. Kõige silmatorkavam vahe oli kotlettide, süldi, maksapasteedi, lambaliha ja suitsusingi, -liha puhul. Näiteks kotlette pidas tüüpiliseks Eesti toiduks 53% eestlastest, aga vaid 23% mitte-eestlastest; sülti seostab Eesti köögiga 74% eestlastest, mitte-eestlastest veidi alla poole – 45%. Ainult õllevorsti peavad mitte-eestlased suhteliselt suuremal määral Eesti kööki kuuluvaks (märkis 39% mitte-eestlastest ja 27% eestlastest). **Tüüpiliste lihatoodete nn pingerida on rahvusesti küllalt sarnane: verivorst, sealiha, verikäkk, suitsuliha ja suitsusink.** Süldi puhul näitab uuring erinevust. Mitte-eestlased on lihatoodetega vähem kursis (protsendid oluliselt madalamad) ja neile on vähem teada süldi kuuluvus traditsioonilisse Eesti kööki. Sülti pidas tüüpiliseks Eesti toiduks 74% eestlastest ja 45% mitte-eestlastest (Eesti keskmine 66%). Muude lihatoodetena nimetati lisaks küüliku ja kalkuni liha, viinereid, nutria liha, maksa, sardelle ja hakkliha.

Kõige meelsamini söövad elanikud lihatoodetest (% vastanutest):

1. linnuliha – kana, parti, hane jms (70%),
2. suitsusinki ja suitsuliha (66%),
3. sealiha (64%),
4. maksapasteeti (58%),
5. kotlette (57%).

Kõige rohkem maitseb elanikele **linnuliha**, mis on ka eestlaste lemmik lihatoode (71% eestlastest). Mitte-eestlastel jagasid esikohta **linnuliha ja sealiha** (mõlemad 68% mitte-eestlastest).

Traditsiooniline köök on lihatoodete puhul au sees, lisaks linnulihale eelistatakse süüa suitsusinki ja –liha, sealiha, maksapasteeti (tüüpiliseks Eesti toiduks nimetab 50% elanikest)

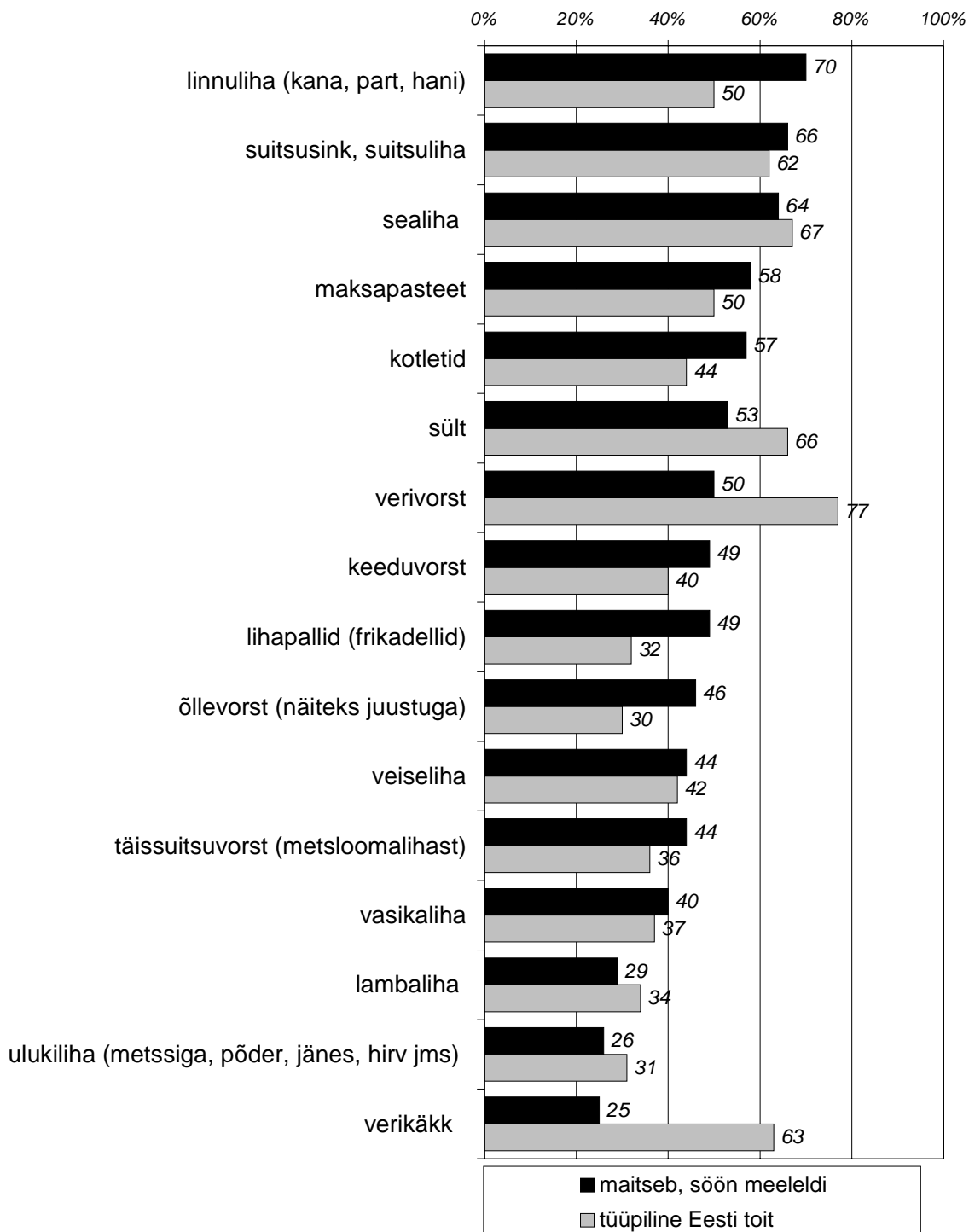
ning kotlette (tüüpiliseks nimetab 44%). Vaid verikäki puhul on toitumisharjumused palju erinevad: seda sööb meeleldi vaid 25% vastanutest (tüüpiliseks Eesti lihatoiduks peab 63% vastanutest). Tulemus on igati loogiline, sest verikäkki ei seostata ühegi rahvusliku pühaga, nagu verivorsti jõulude ja aastavahetusega. Tüüpilisemaks lihatooteks peetud **verivorsti** (77%) armastab süüa 50% elanikest. Ka sülti söövad paljud Eesti inimesed meelsasti (märkis 53%, tüüpiliseks peab 66%). Veise-, vasika-, lamba- või ulukiliha ei ole elanike hulgas eriti populaarsed, need maitsevad vastavalt 44%, 40%, 29% ja 26% elanikest (osalt võib põhjuseks olla piiratud kättesaadavus). Õllevorsti ja metsloomalihast täissuitsuvorsti peetakse pigem maitsevateks kui traditsioonilisse Eesti kööki kuuluvateks: õllevorsti eelistab süüa 46% elanikest (tüüpiliseks peab 30%) ja metsloomalihast täissuitsuvorsti 44% elanikest (tüüpiliseks peab 36%).

Rahvuste vahelised erinevused maitse-eelistustes puudutavad enam traditsioonilisi lihatooteid: eestlased armastavad toidulaual suhteliselt rohkem maksapasteeti, sülti, verivorsti, lihapalle, ning verikäkki; mitte-eestlased aga sea- ja veiseliha. Sealiha ja veiseliha eelistavad vastavalt 68% ja 53% mitte-eestlastest ning 63% ja 40% eestlastest.

Tulemused näitavad üldist lihatoodete suurema tutvustamise vajadust tüüpilise Eesti toiduna. Eestlased tunnevad ja teavad neid hästi, st. verivorsti, sealiha, sülti, verikäkki, suitsusinki ja suitsuliha ning maksapasteeti ja kotlette ja linnuliha, kuid see ei ole enesestmõistetav väljaspool Eesti toitumiskultuuriruumi asuvatele inimestele, kes teavad-tunnevad eeskätt verivorsti. Kompromissina võiks nii kohalikele elanikele kui turistidele tutvustada ülaltoodud traditsiooniliste lihatoodete kõrval enam linnuliha, mis on vaieldamatult eestlaste lemmik, kuid tüüpiliste lihatoodete pingereas 6-ndal kohal.

Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - lihatooted

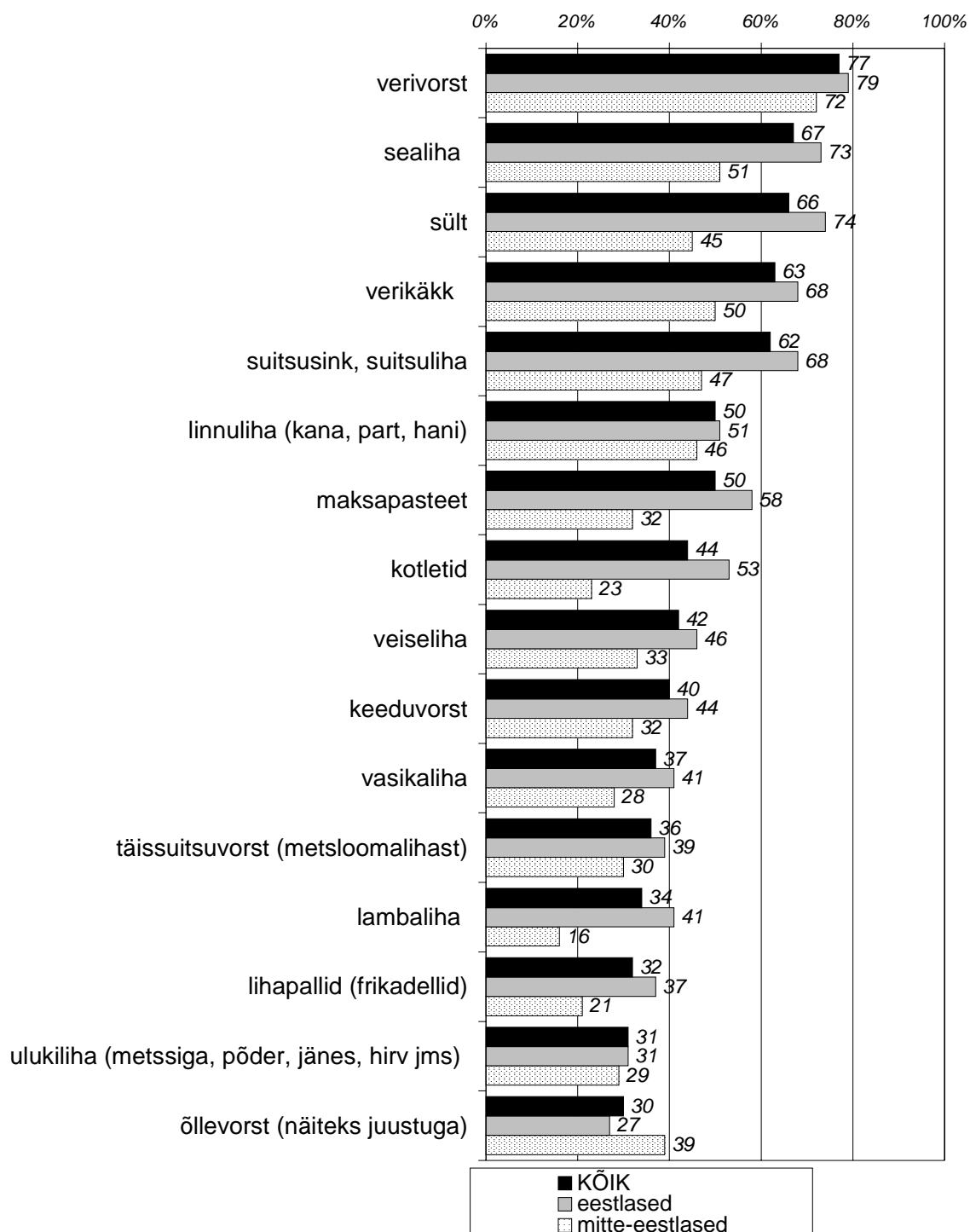
(% vastanutest)

Joonis 1.2.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – lihatooted

Tüüpiline Eesti toit - lihatooted rahvuse lõikes

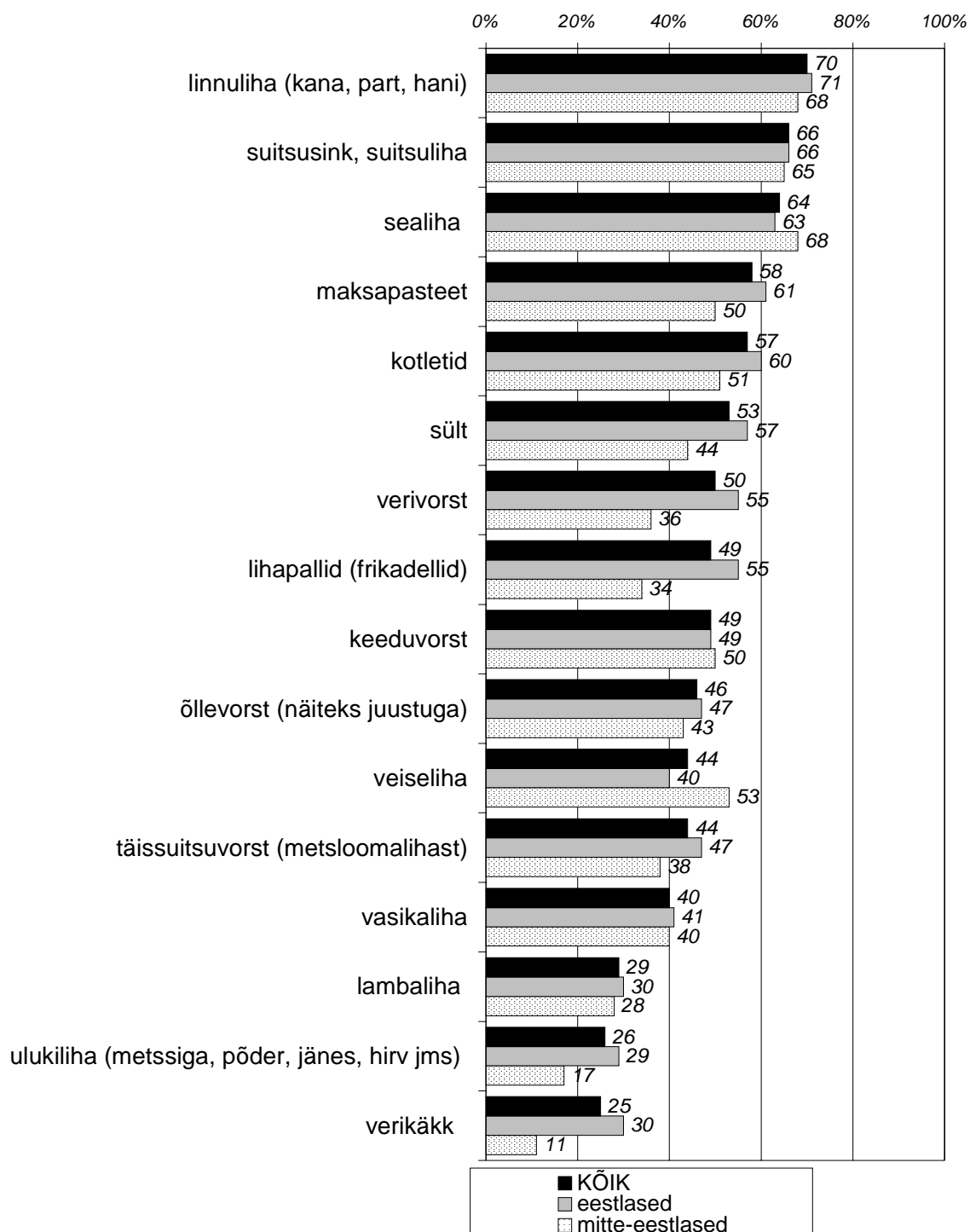
(% vastanutest)

Joonis 1.2.2. Tüüpiline Eesti toit – lihatooted rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse - lihatooted rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 1.2.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse – lihatooted rahvuse lõikes

1.3. Teraviljatooted

Tüüpilisteks Eesti teraviljatootedeks on elanike arvates (% vastanutest):

1. leib (70%),
2. kama (69%),
3. sepik (62%),
4. kuivatatud kooritud ja koorimata hernes, uba (55%),
5. kaerakile ja odrakarask (mõlemad 53%).

Elanike arvates on kõige tüüpilisemaks Eesti teraviljatooteks **leib ja see on ka eelistatuim, mida meeldib süüa**. Võõrsile väljarännanud eestlased hakkavad ju ikka taga igatsema Eestile omast rukkileiba. Leiva kõrval on **kama** teiseks Eestile iseloomulikuks teraviljatooteks ja on eestlaste arvates tüüpilisim (77% eestlastest). Kama on selline universaalne toit, mida saab süüa nii magustoiduna kui ka lihtsalt juua pearoa juurde ning kindlasti on see toit, mis turistidele tundub väga omapärane. Samas näitas uuring, et Eestis elavate teiste rahvuste esindajate informeeritus tüüpilistest teraviljatootetest erineb suuresti eestlaste omast. **Eestlaste nn tüüpiliste toodete pingerea moodustavad kama, rukkileib, sepik, odrakarask, kuivatatud kooritud ja koorimata hernes ja uba ning kaerakile. Mitte-eestlastel on vastav järjestus: sepik, leib, kama, müsli, kaeraküpsised ja kaerakile**. Kui 77% eestlastest liigitab kama Eestile iseloomulike toitude alla, siis nii arvab vaid 49% küsitatud mitte-eestlastest. Suured vahed eestlaste ja mitte-eestlaste arvamustes esinesid pea kõigi loetelus sisaldunud teraviljatoodete puhul. Eestlastest peab müsli traditsiooniliseks Eesti toiduks vaid 33% vastajarühmast, mis tähendab viimast positsiooni uuritud toodete nimekirjas, mitte-eestlaste arvates on aga tegemist tüüpilise tootega (46% vastajarühmast ja pingereas 4. koht). Kõige enam lahknesid arvamused odrakaraski ja kakukeste-kuklite puhul: 63% ja 44% eestlastest peab seda tüüpiliseks Eesti toiduks, mitte-eestlastest arvab nii vastavalt 29% ja 18%.

Kõige meelsamini söövad elanikud teraviljatootetest (% vastanutest):

1. leiba (71%),
2. saia (60%),
3. kaeraküpsiseid (51%),
4. sepikut (46%),
5. kama (38%).

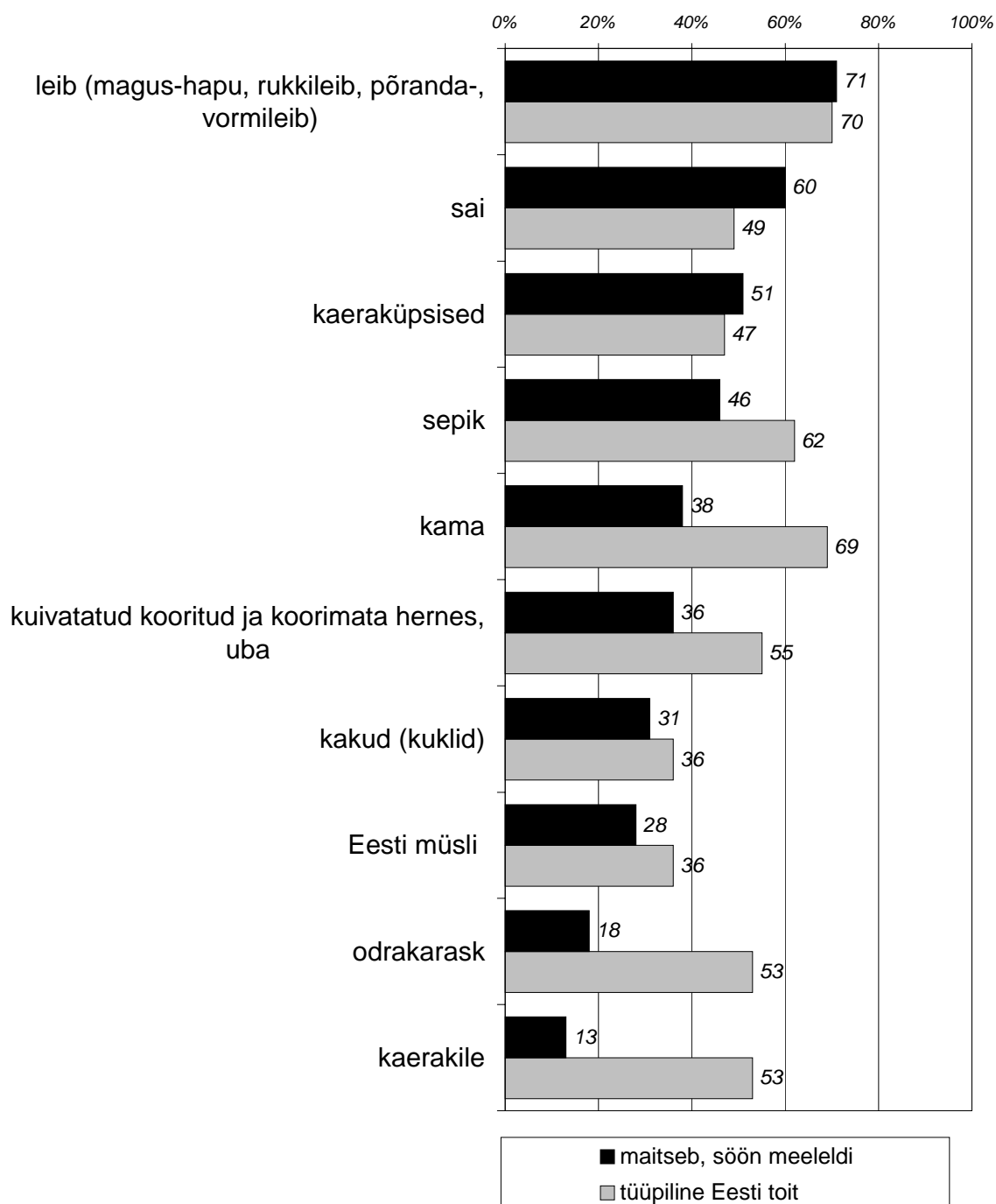
Lemmiktoodete loetelus on kolm traditsioonilist toodet: leib, sepik ja kama. Kõige eelistatuim teraviljatoodet on nii eestlaste kui mitte-eestlaste hulgas leib (märkis vastavalt 73% ja 66% vastajarühmast). Lisaks neile on elanike eelistustes olulisel kohal sai ja kaeraküpsised (peab tüüpiliseks vastavalt 49% ja 47% elanikest). Saiasöömise eelistused ei sõltu vastaja päritolust, see maitseb ühtviisi kõigile Eesti elanikele (mõlemad rahvused 60%). Kaeraküpsised maitsevad mitte-eestlastele isegi enam kui eestlastele (vastavalt 58% ja 48% vastajarühmast) ja kolmas positsioon maitse-eelistuste pingereas lubab loota edule. Kui üldine eelistuste pingerida

peegeldab ka eestlaste eelistusi, siis mitte-eestlastel jääb sealt välja kama (maitseb ja eelistab süüa 47% eestlastest ja vaid 14% mitte-eestlastest, Eestis keskmiselt 38%) - mitte-eestlased söövad vähe kama ja tõenäoliselt ei ole selle tootega kursis. Tüüpiliste toodete esiviisikus olnud kaerakilet ja odrakaraskit eelistatakse söögina väga vähe (vastavalt 12% ja 21% eestlastest ning 13% ja 10% mitte-eestlastest). Kakukeste-kuklite söömine on iseloomulikum eestlastele (maitseb 38%-le eestlastest ja 5%-le mitte-eestlastest).

Muu tüüpilise teraviljatootena toodi välja lisaks ankeedis nimetatuile põhiliselt erinevat sorti helbeid: hommiku-, kaera- ja mitmeviljahelbeid.

Rukkileib (must leib), kama ja sepik on need tooted, mida võib julgelt soovitada tüüpilise Eesti teraviljatootena nii Eestis elavatele kaasmaalastele, kui turistidele ja toiduhuvilistele. Eksootika mõttes võivad traditsioonilisema lähenemisviisi pooldajad rahvustoitude menüüsse võtta prooviks ka odrakaraski ja kaerakile, kuid neil on tagasihoidlikud väljavaated saavutada üleüldise lemmiku staatust. Samas kaeraküpsiseid ei peeta küll ainult Eestile iseloomulikuks, kuid need maitseksid paljudele (nimetuseks võiks olla kaerakäkk vms traditsioonilisem nimi).

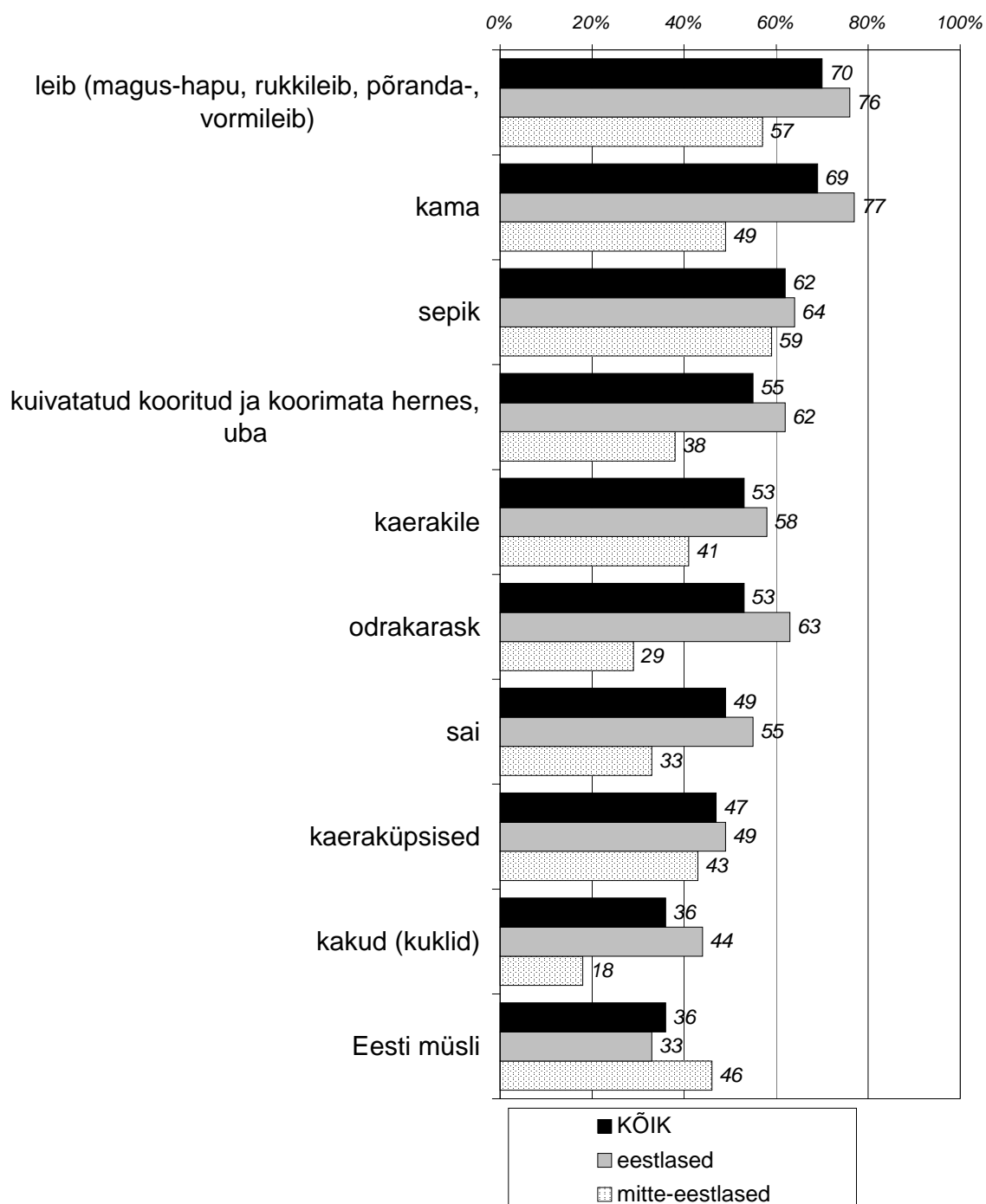
Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - teraviljatooted (% vastanutest)

Joonis 1.3.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – teraviljatooted

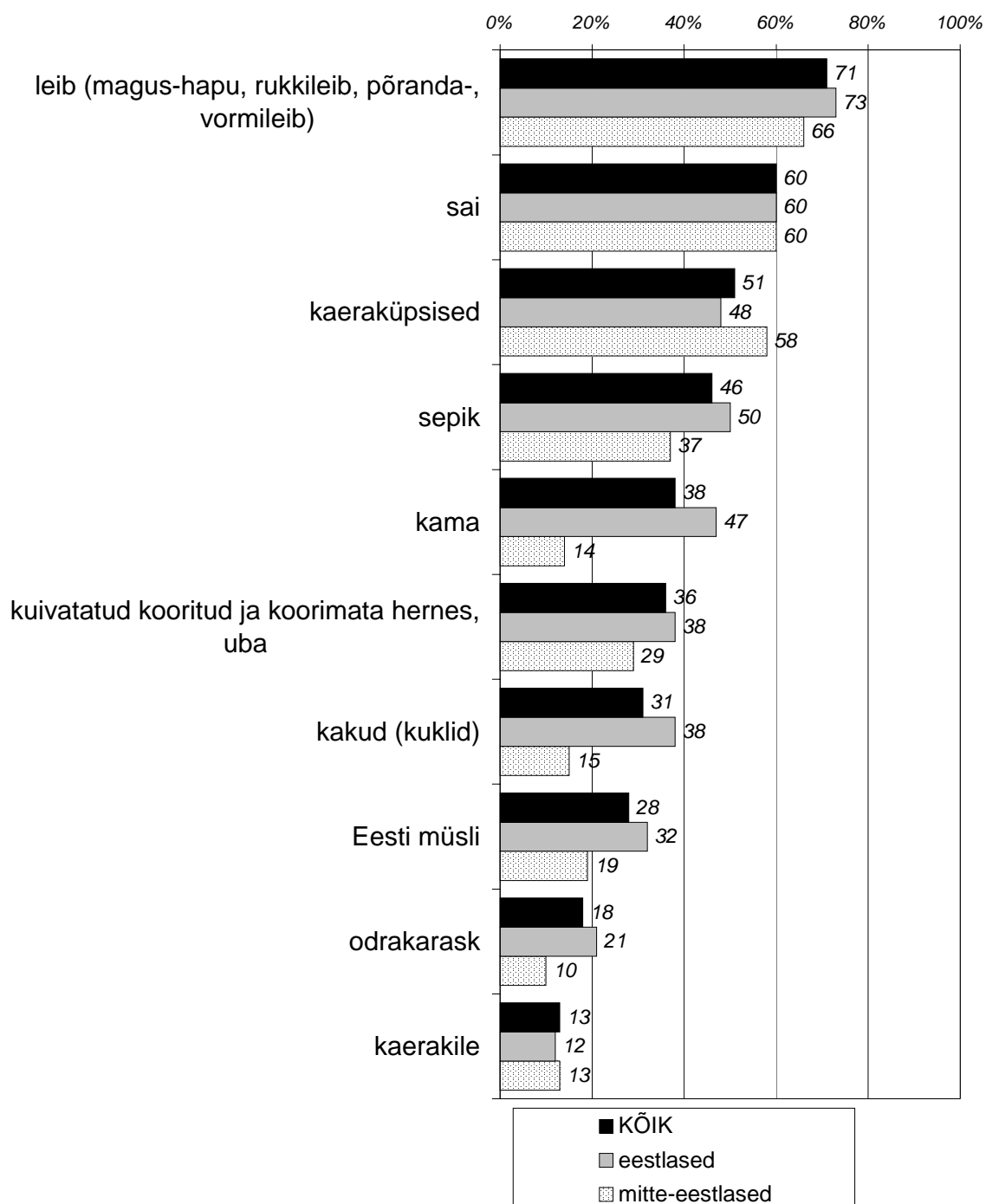
Tüüpiline Eesti toit - teraviljatooted rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 1.3.2. Tüüpiline Eesti toit – teraviljatooted rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse - teraviljatooted rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 1.3.3. Toit, mis meeldib ja mida ise armastatakse süüa – teraviljatooted rahvuse lõikes

1.4. Kondiitritooted

Kondiitritoodete osa tüüpilises Eesti toidumenüüs on tagasihoidlik - vastuste protsendid olid muude tooterühmadega võrreldes palju väiksemad. Ka Eesti toidu projekti raames koostatud kondiitritoodete loetelus ei sisaldunud palju traditsioonilisse kööki kuuluvaid tooteid.

Tüüpilisteks Eesti kondiitritoodeteks on elanike arvates (% vastanutest):

1. pirukad (43%),
2. šokolaad (39%),
3. saiakesed (38%),
4. koogid (36%),
5. martsipan (27%).

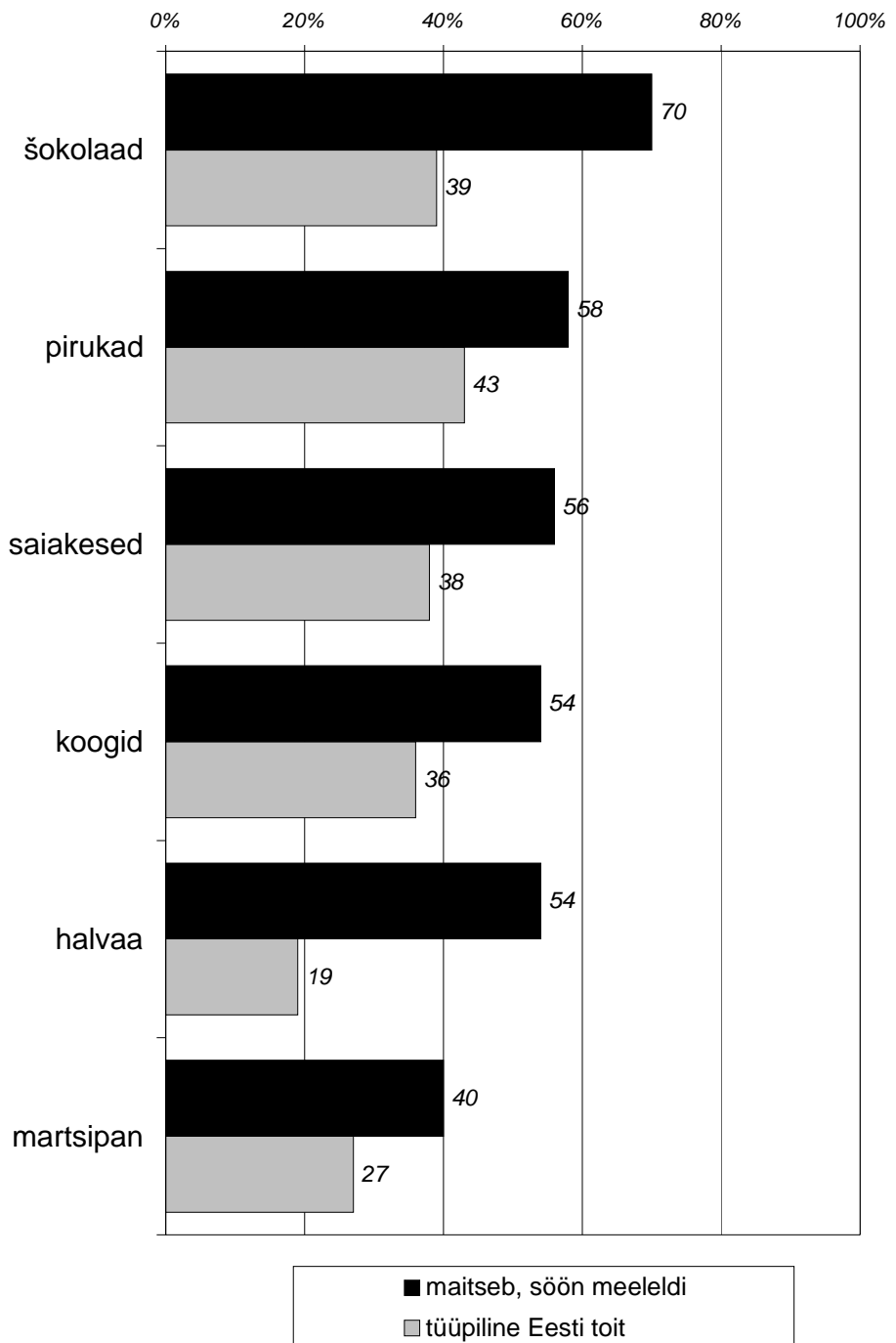
Uuritud kondiitritoodete näol on tegemist pigem elanike lemmikutega, mida süüakse meeleldi, kui tüüpiliseks Eesti toiduks liigitatud toodetega. Toodete nimekirjast märkisid elanikud kõige sagedamini tüüpiliseks Eesti toiduks **pirukaid** (eriti eestlaste arvates). Paljud mitte-eestlased arvavad, et pirukad ja koogid ei kuulu Eesti kööki (tüüpiliseks peab seda vastavalt 30% ja 25% mitte-eestlastest), samas eestlastest peab pirukaid tüüpiliseks Eesti toiduks 49% ja kooke 41%. Eestis on palju kohvikuid, kus saab kohvi kõrvale sooje, alles ahjust tulnud pirukaid süüa või tööle minnes kondiitriärist pirukad kaasa osta. Need harjumused on kindlasti mõjutanud vastajate hinnanguid. Elanike rühmad on ühel meelel martsipani osas: 27% eestlastest ja 28% venelastest arvab, et see kuulub Eesti tüüpiliste kondiitritoodete hulka. Kuid protsent ei ole eriti kõrge, mis tähendab, et martsipanist kui Eesti tüüpilisest toidust rääkides tuleks siia juurde leida midagi täiesti eestipärast. Halvaad ei saa samuti pidada Eestile tüüpiliseks tooteks, sest seda meelt on vaid 19% elanikest.

Kondiitritoodetest söövad elanikud kõige meelsamini (% vastanutest):

1. šokolaadi (70%),
2. pirukaid (58%),
3. saiakesi (56%),
4. kooke (54%),
5. halvaad (54%).

Kondiitritooted on aga elanikele väga meelepärased ja vaieldamatuks lemmikuks on **šokolaad**. Üldiselt puuduvad lemmikmagusa puhul märkimisväärsed erinevused rahvuste vahel, kuid väike vahe on martsipani ja saiakeste osas, mida söövad meelsamini mitte-eestlased (vastavalt 44% ja 59% mitte-eestlased, 38% ja 55% eestlased). Kõik uuritud tooted ei ole aga niivõrd Eestile ainuomased, pigem tänapäeva Eesti inimeste menüüsse kuuluvad. Muude Eestile iseloomulike kondiitritoodetena nimetasid vastajad torte, komme, keekse, kringleid, sefiiri, jäätist ja pannkooke. **Kui tooterühmast midagi Eestile iseloomulikku esile tõsta, siis need oleksid pirukad. Šokolaad, martsipan, koogid jms vajavad tüüpilise Eesti toote jaoks legendi, tähendust, seost Eestimaaga ehk brändide loomist ja turundustegevust.**

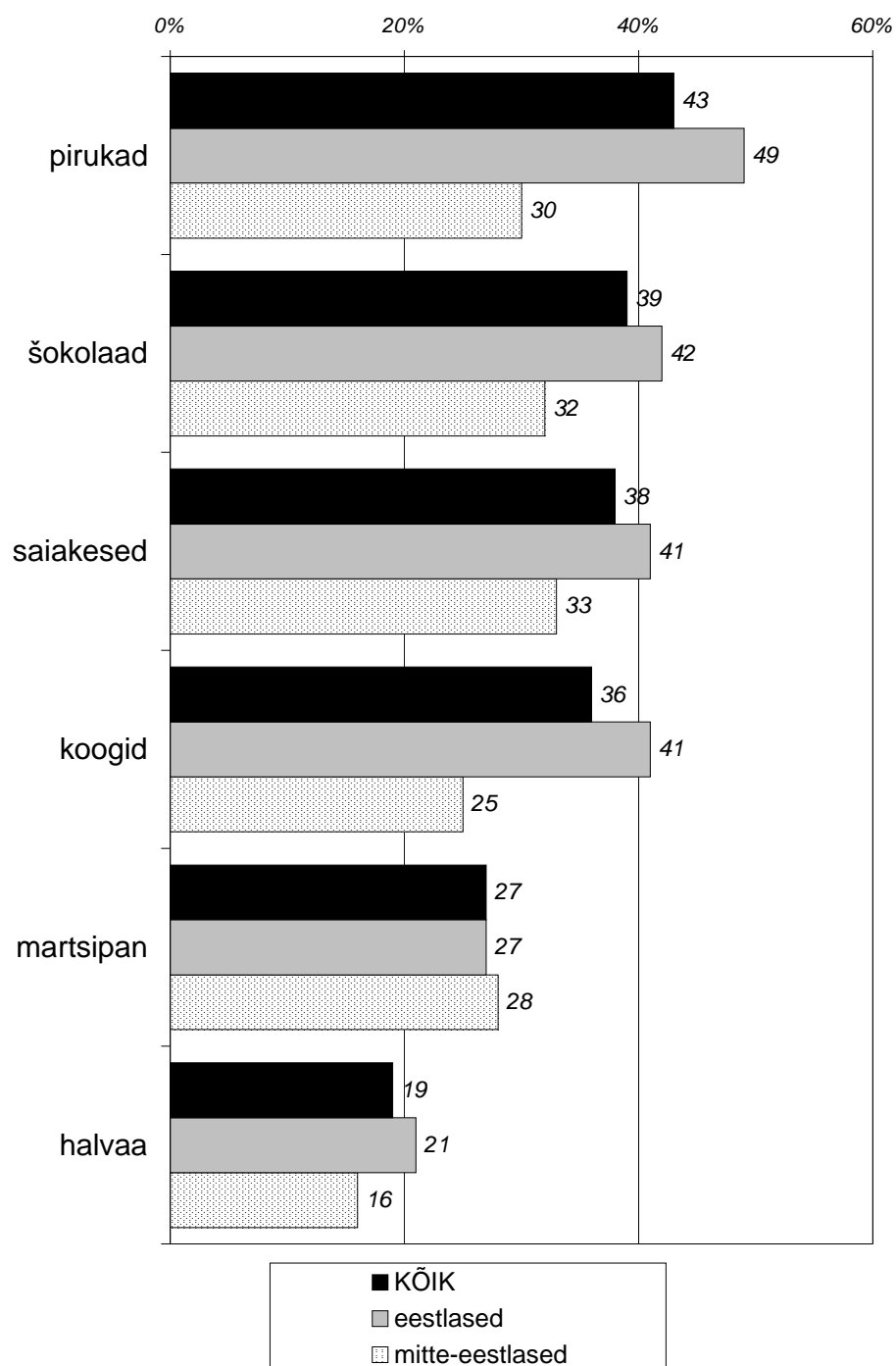
Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - kondiitritooted (% vastanutest)

Joonis 1.4.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – kondiitritooted

Tüüpiline Eesti toit - kondiitritooted rahvuse lõikes

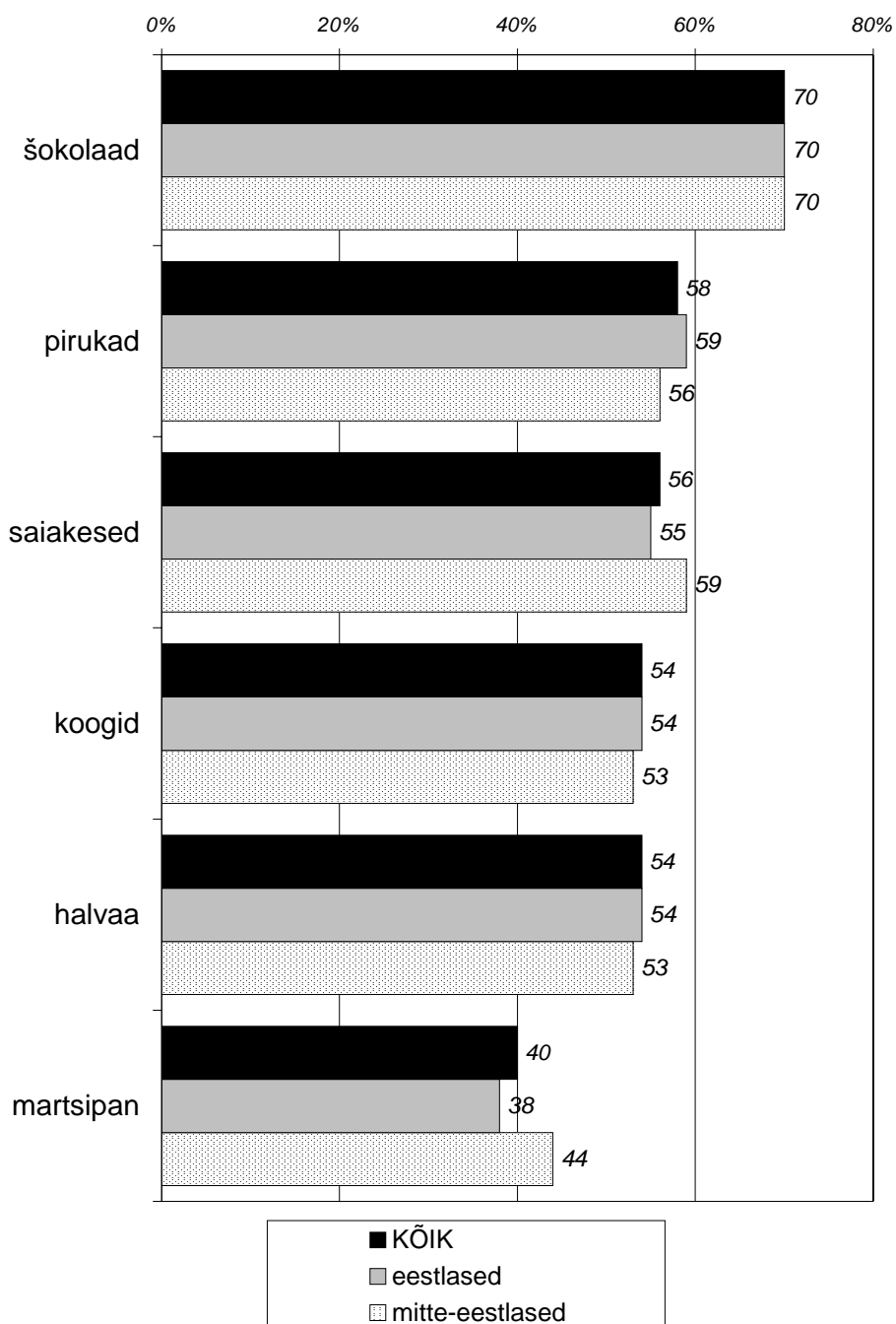
(% vastanutest)

Joonis 1.4.2. Tüüpiline Eesti toit – kondiitritooted rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi süüakse - kondiitritooted rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 1.4.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi süüakse – kondiitritooted rahvuse lõikes

1.5. Kalatooted

Eesti rannarahval on kala olnud toidulaual väga tähtsal kohal ja kohalikest mereandidest on toite välja mõeldud aastasadu. Kuivõrd vanad harjumused ja traditsioonid veel elanikel meeles on ja kuivõrd neid järgitakse, sellest alljärgnevalt.

Tüüpilisteks Eesti kalatoodeteks peavad Eesti elanikud järgmisi tooteid (% vastanutest):

1. värske kilu ja räim (74%),
2. vürtsikilu (66%),
3. praetud räimed (58%),
4. soolatud räimed (53%),
5. marineeritud räimed (49%)
6. sprotid (48%).

Traditsioone ja kohalikku kala ei ole unustatud, elanike ettekujutustes on Eesti traditsioonilisele köögile iseloomulik **kilu ja räim ning nendest valmistatud tooted: vürtsikilu, praetud, soolatud ning marineeritud räimed ja sprotid**. Lisaks neile kuuluvad tüüpilise kalatoote esikümnesse veel **räimerullid, suitsulest, praetud haug ja suitsurääbis**. Esiviisikusse kuuluvate toodete osas on eestlaste ja mitte-eestlaste arvamuste vahed suurusjärgus 5%-8%, kuid eestlased peavad nimetatud kalatooteid tüüpilisemateks. Sprottide puhul pole erinevust rahvusrühmade lõikes, st. sprotid on teada-tuntud tüüpilise Eesti kalatootena ka teiste kultuuride esindajatele Eestis. Mitte-eestlased seostavad Eesti köögiga vähem suitsulesta ja kuivatatud lesta: kui eestlastest peab seda tüüpiliseks Eesti toiduks vastavalt 50% ja 41%, siis mitte-eestlastest vaid 31% ja 20%. Arvamused erinevad märkimisväärselt ka praetud haugi ja praetud ahvena puhul (eestlastest nimetab tüüpiliseks vastavalt 44% ja 41%, mitte-eestlastest 28% ja 28%).

Kõige meelsamini söövad elanikud kalatoodetest (% vastanutest):

1. sprotte (59%),
2. vürtsikilu (53%),
3. soolaforelli (50%),
4. soolalõhet (magevee) (48%),
5. praetud räimi (48%).

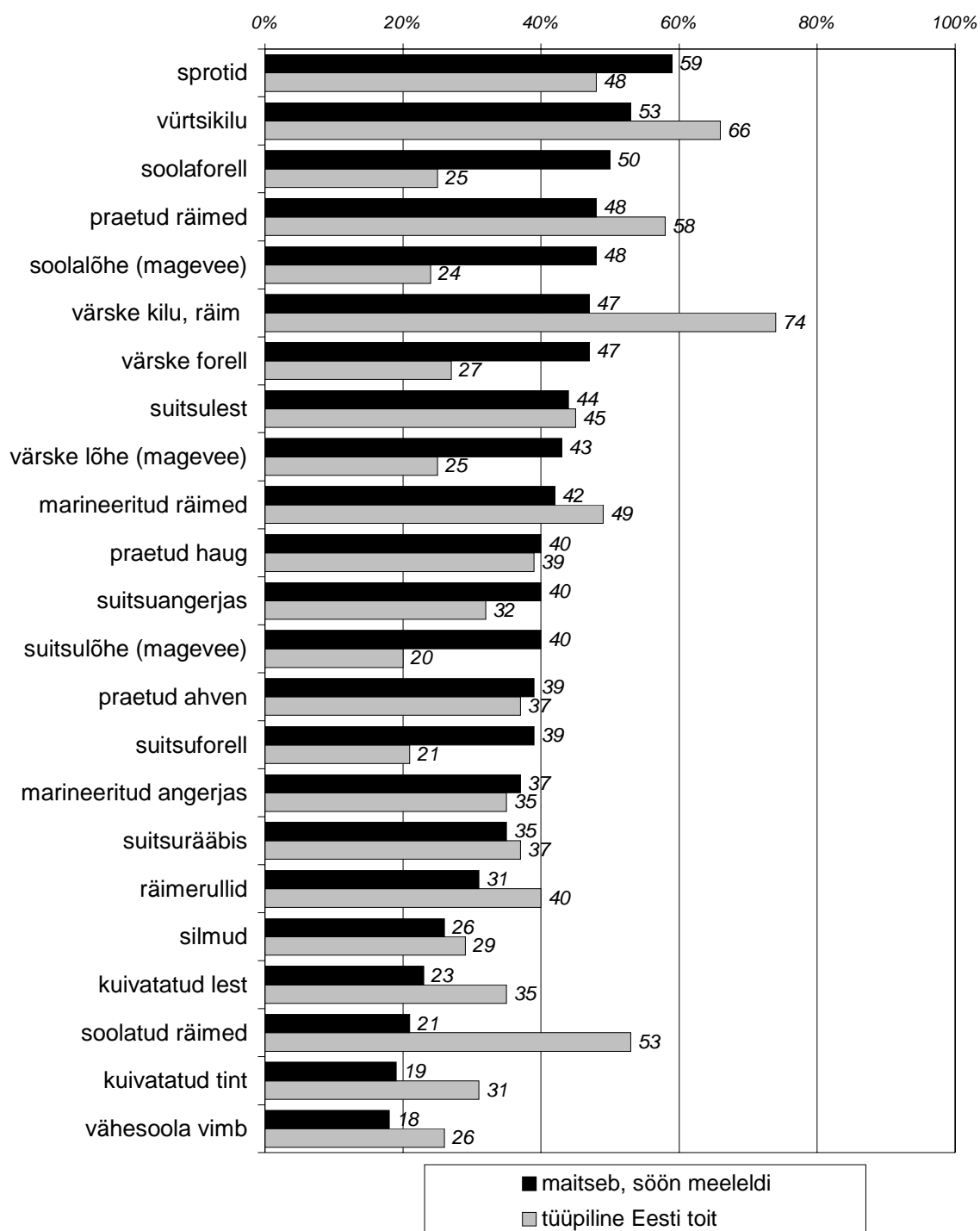
Sprotid, vürtsikilu ja praetud räimed on tooted, mida elanikud ise meeleldi söövad. Maitse-eelistustes on tähtsal kohal veel soolakala (forell ja lõhe), mida üldjuhul ei peeta tüüpilise Eesti kööki kuuluvaks (tüüpiliseks peab neid kalatooteid veerand elanikest, vastavalt 25% ja 24%).

Maitse-eelistused erinevad veidi rahvuste lõikes: mitte-eestlastele maitsevad uuritud kalatoodetest kõige rohkem sprotid, mis on samuti eestlaste lemmikud (62%, eestlastest 58%), soolaforell (53%, eestlastest 48%), soolalõhe (50%, eestlastest 47%), värske forell (49%,

eestlastest 46%) ja praetud ahven (41%, eestlastest 37%). Märkimisväärselt erineb räimerullide ja suitsulesta eelistamine, esimest eelistab süüa 37% eestlastest ja vaid 16% mitte-eestlastest, teist 49% eestlastest ja 30% mitte-eestlastest. Kuna kohaliku kala valik on märgatavalt mitmekesisem uuringus esitatud loetelust, siis täiendasid elanikud nimekirja mitmete kalatoodetega. Enim lisati juurde heeringat (marineeritud, mage, soolatud), suitsulatikat ja heiki (praeheik, hõbeheik), kuid mainiti ka koha, praetud ja värsket lesta, soolasiiga, värsket ja suitsutatud tuulehaugi, praetud angerjat, sprotipasteeti, küpsetatud lõhet, kuivatatud särge, turska, suitsuahvenat, punast kalamarja, merevähke, krevetite, karpkala ja kilusid tomatikastmes.

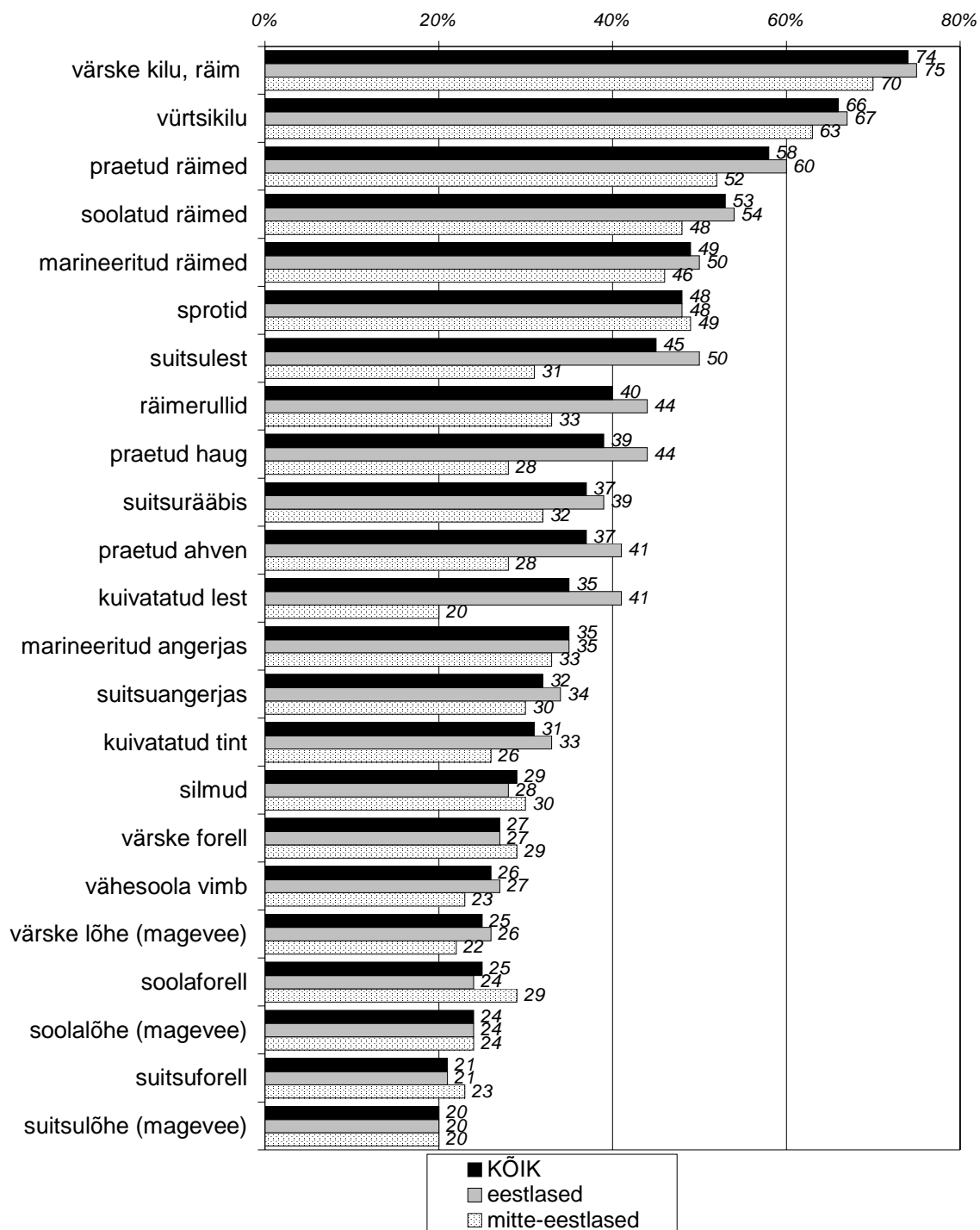
Traditsiooniline Eesti köök on kalatoodete osas äärmiselt mitmekesine, valikuvõimalusi leidub nii igapäevasele toidulauale kui a la carte menüüsse, kuid seda valikut pakutakse inimestele vähe. Lisaks sprottidele ja vürtsikilule on kilust ja räimest tooted kindlasti üheks Eesti kohaliku köögi eripäraks, mida oleks vaja meelde tuletada ja/või laiemalt tutvustada. Peale selle sobiks kindlasti tüüpilise kalatootena tutvustada lesta (kuivatatud, suitsu), kohalikku suitsukala (rääbis, lest, angerjas, forell, lõhe, tuulehaug, ahven jms), soolakala (siig, forell, vimb, magevee lõhe jms) ja heeringat. Eksootika- ja delikatessiaustajate rubriiki kuuluksid lisaks ülaltoodule kuivatatud tint ja silmud ning marineeritud angerjas.

Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - kalatooted (% vastanutest)

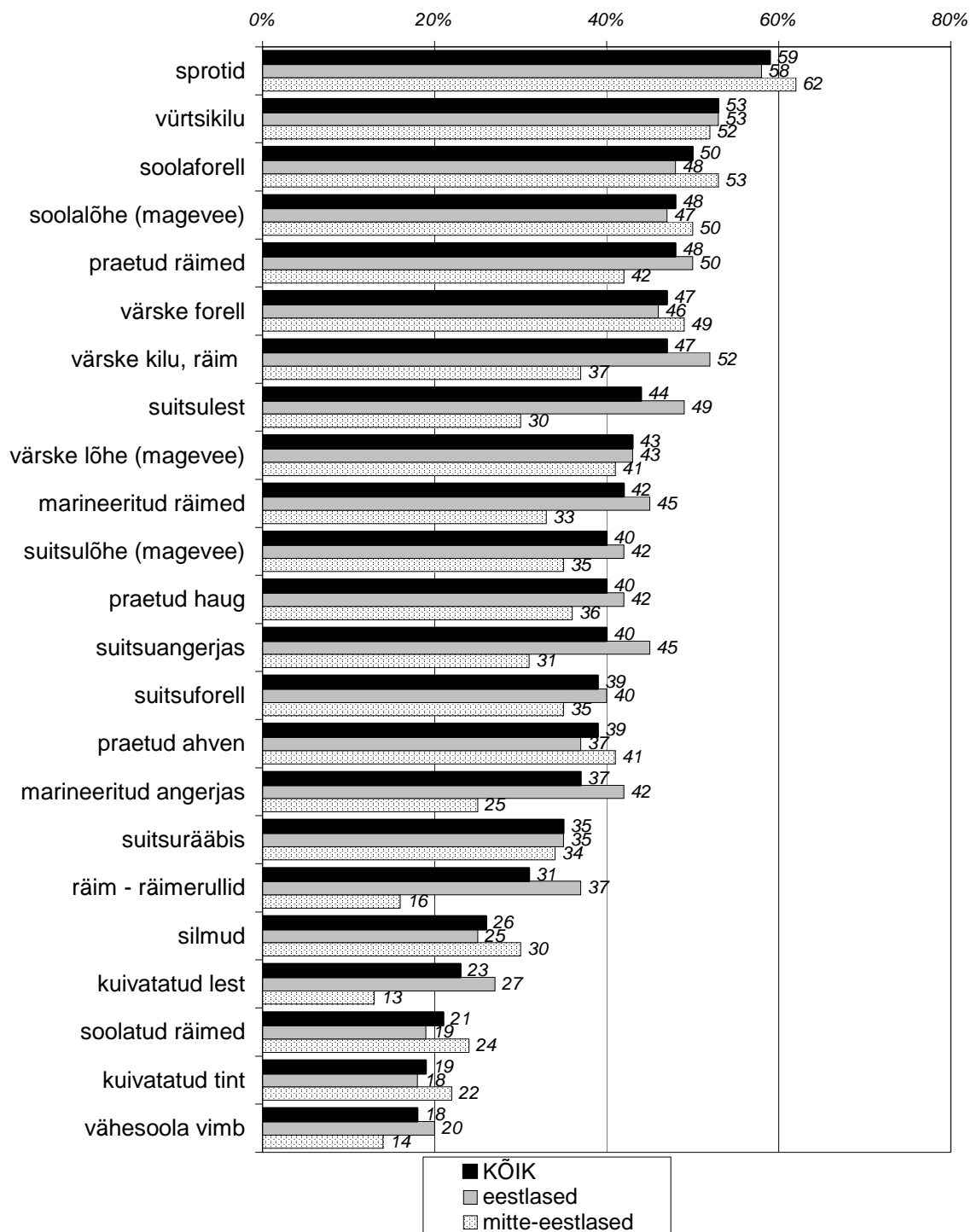
Joonis 1.5.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – kalatooted

Tüüpiline Eesti toit - kalatooted rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 1.5.2. Tüüpiline Eesti toit – kalatooted rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse - kalatooted rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 1.5.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse – kalatooted rahvuse lõikes

1.6. Joogitooted

Tüüpilisteks Eesti joogitooteteks on Eesti elanike arvates (% vastanutest):

1. õunamahl (55%),
2. koduõlu (54%),
3. kali, hapu taar (53%),
4. liköörid Vana Tallinn, Gabriel, Agnes jms ja viin (mõlemad 52%),
5. marjamahl (48%).

Jookidest peetakse kõige enam eestipäraseks **õunamahla**, mis on ühtlasi suure osa elanike lemmikjoogiks. Tüüpilised Eesti joogid on elanike arvates veel **koduõlu, kali, viin ja liköörid**, mis seostuvad Eestiga (Vana Tallinn, Gabriel, Agnes jms) ja **marjamahl**. Rahvuste vahel on tüüpilise joogi määratlemisel olulised erinevused. Kui eestlaste arvates on tüüpilisteks jookideks õunamahl (62%), viin (60%), kali (59%), koduõlu (58%) ja marjamahl (54%), siis mitte-eestlased tunnevad pigem tänapäevasemaid jooke ja peavad tüüpiliseks likööre (55%), poest ostetud heledat ja tumedat õlu (44% ja 43%), koduõlu (42%), kalja ja õunamahla (mõlemad 39%). Eestlaste hinnangute põhjal võib tüüpilisteks Eesti jookideks pidada veel taimeteesid (53%), õunaveine (46%), heledat poeõlu (49%), piima- ja hapupiimajooke (49%) ning puskarit (49%), mida märkisid vähemalt pooled küsitletud eestlastest. Uuringu järgi ei tunne kohalikud mitte-eestlased piisavalt Eesti traditsioonilisi jooke ja peavad nendeks bränditooted (poeõlu, liköör Vana Tallinn jms) ehk pigem neid tooteid, mis on omandamas kitsamas tähenduses “Eesti märgi” staatust turistidele. Ühelt poolt näitab see kohaliku tootearenduse edusamme, kuid teisalt kerkib küsimus traditsioonilise kultuuri piiridest.

Kõige meelsamini joovad elanikud järgmisi jooke (% vastanutest):

1. taimeteed ja õunamahla (mõlemad 56%),
2. marjamahla (52%),
3. kalja, hapu taara (42%),
4. piima- ja hapupiimajooke (39%),
5. poest ostetud heledat õlu (34%).

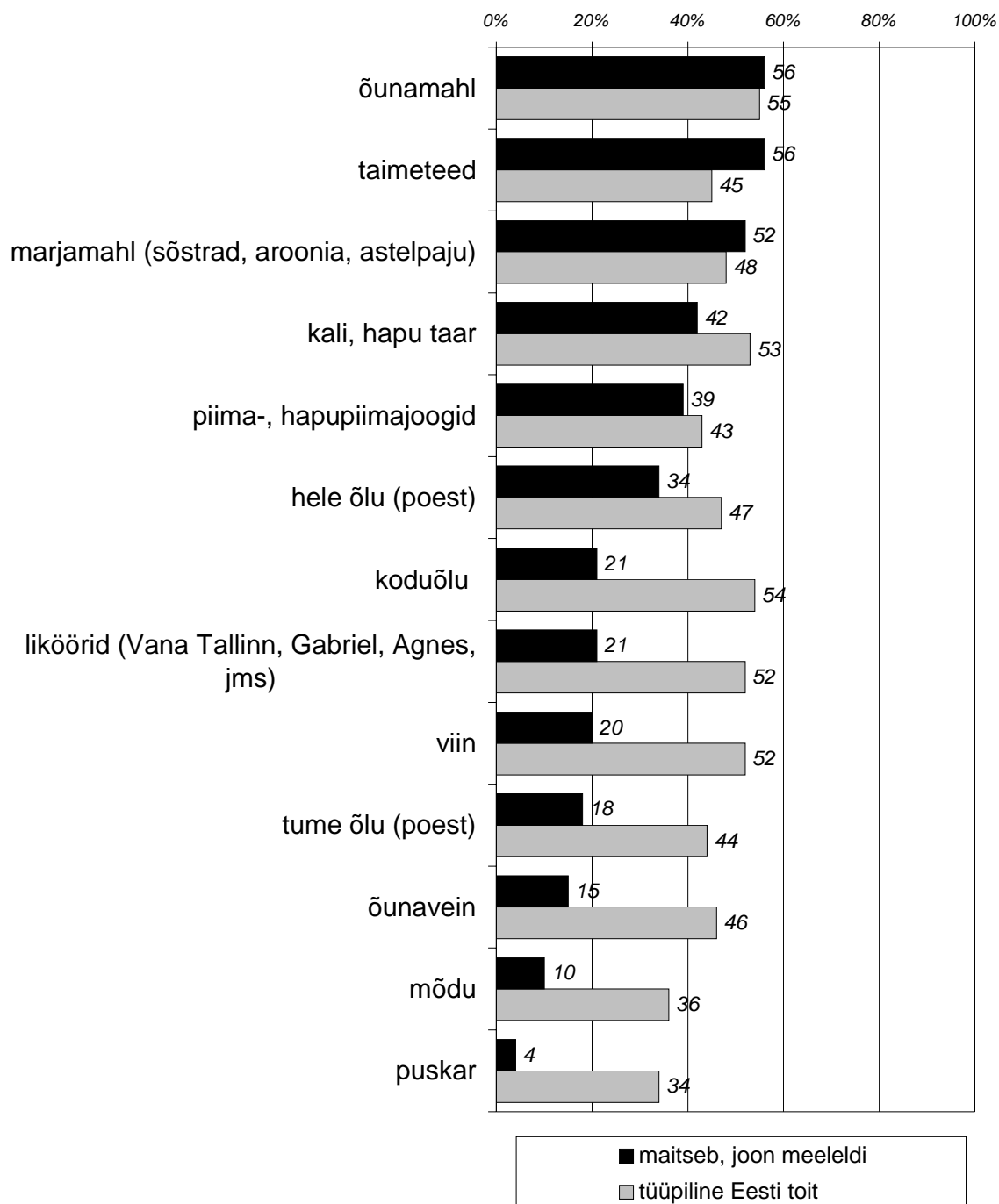
Tüüpiline ja meelepärane langevad jookide osas paljuski kokku, sest **meelsamini joovad elanikud ise õunamahla, marjamahla ja kalja**. Õunamahla eelistavad võrdselt nii eestlased kui mitte-eestlased (56%). Eestlaste lemmikuks on hoopis **taimeteed**, mis ei ole uuringu järgi see kõige eestipärasem jook (joob meeleldi 62% eestlastest, 40% mitte-eestlastest). Mitte-eestlaste lemmikjookideks võib pidada **õunamahla ja kalja** (mõlemad 56%, eestlastest eelistab kalja 36%). Piima- ja hapupiimajoogid on pigem tüüpilised, kui laialt levinud lemmikjoogid (tüüpiliseks peab 43%; lemmikuks - 39% kõigist küsitletutest, 43% eestlastest ja 27% mitte-eestlastest). Sama võib öelda alkohoolsete jookide kohta: poest ostetud heleda ja tumeda õlle, koduõlle, likööride, viina, õunaveini, mõdu ja puskarit kohta (vt järgnev joonis). Kuna mitte kõik elanikud ei tarbi alkoholi, siis on arusaadavalt alkoholi sisaldavate

lemmikjookide protsendid väiksemad. Ka koduõlu ei ole eriti populaarne hoolimata sellest, et seda peetakse eestipäraseks joogiks (maitseb 21%-le elanikest, 25% eestlastest ja 12% mitte-eestlastest). Koduõlle valmistajaid on Eestis väheseks jäänud, kuna poeõlu kvaliteet rahuldab ja see on paremini kättesaadav. Viin ja liköörid (Vana Tallinn, Agnes jms) ei ole need tooted, mida kohalikud elanikud väga juua armastavad, meeleldi tarbijaid on kohalike elanike hulgas vähe (maitseb vastavalt 20% ja 21%-le elanikest), kuid tugevate kohalike brändidega “müüakse” Eestit.

Muudeks tüüpilisteks Eesti kööki kuuluvateks jookideks peavad vastajad peamiselt kodust marjaveini ja kohvi, millest esimest saaks tõepoolest pidada traditsiooniliseks. Mahladest on eraldi täpsustavalt välja toodud porgandi- ja segumahl, jookidest “Värska”. Veel mainiti Eesti vett, limonaadi, leivakalja, energiajooke, kakaod, šampust, viskit ja diabeetikute jooke.

Juba teada-tuntud kommertstoodete - viina, poeõlle ja likööride - kõrval võiks laiemalt tutvustada tüüpilise Eesti joogina õuna- ja marjamahla, kalja, koduõlu, piima- ja hapupiimajooke ning Eesti taimedest valmistatud teesid. Kohalikest õuna- ja marjaveinidest ning mõdest võiks välja töötada Eestit tutvustavad bränditooted.

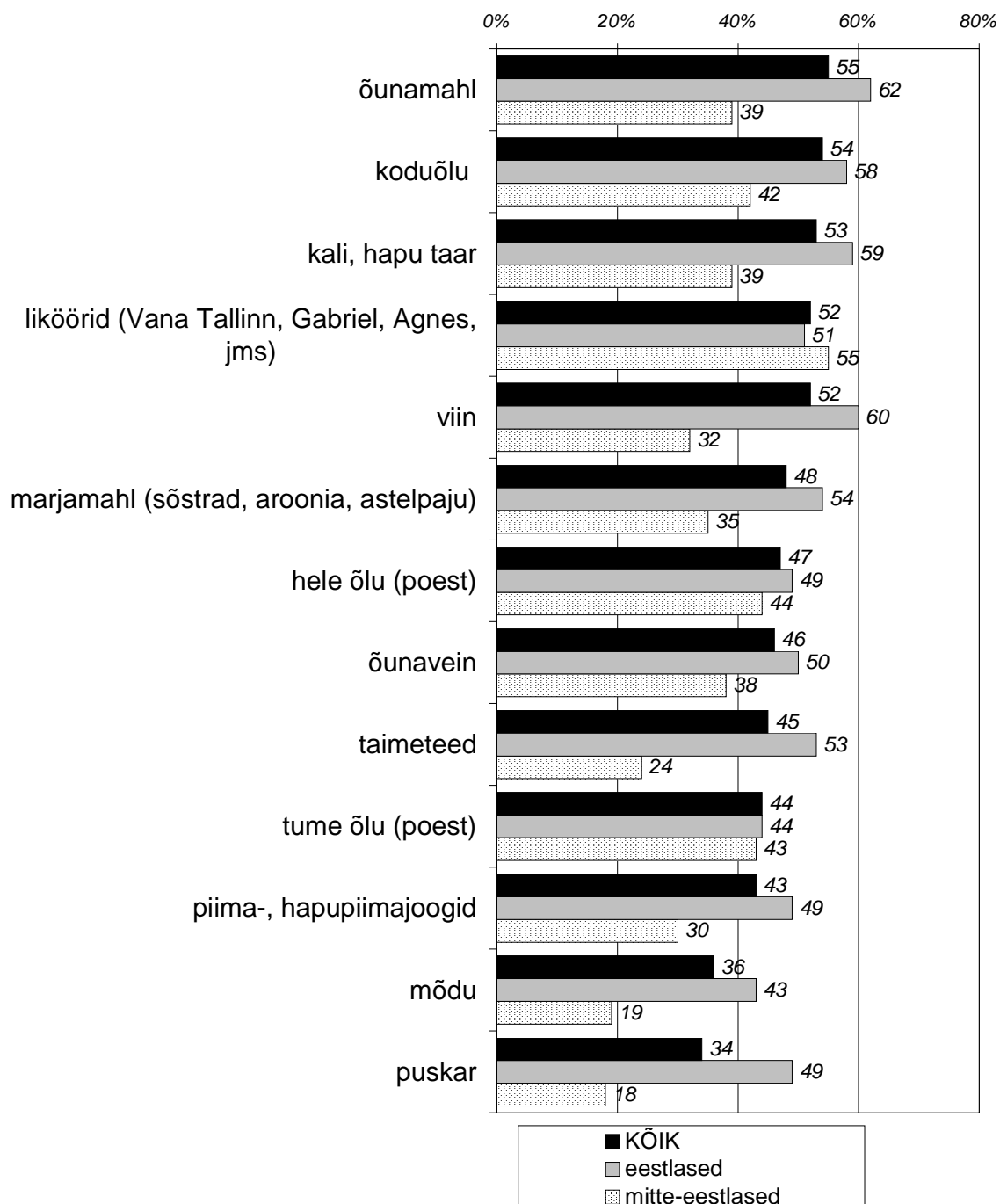
Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - joogitooted (% vastanutest)

Joonis 1.6.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – joogitooted

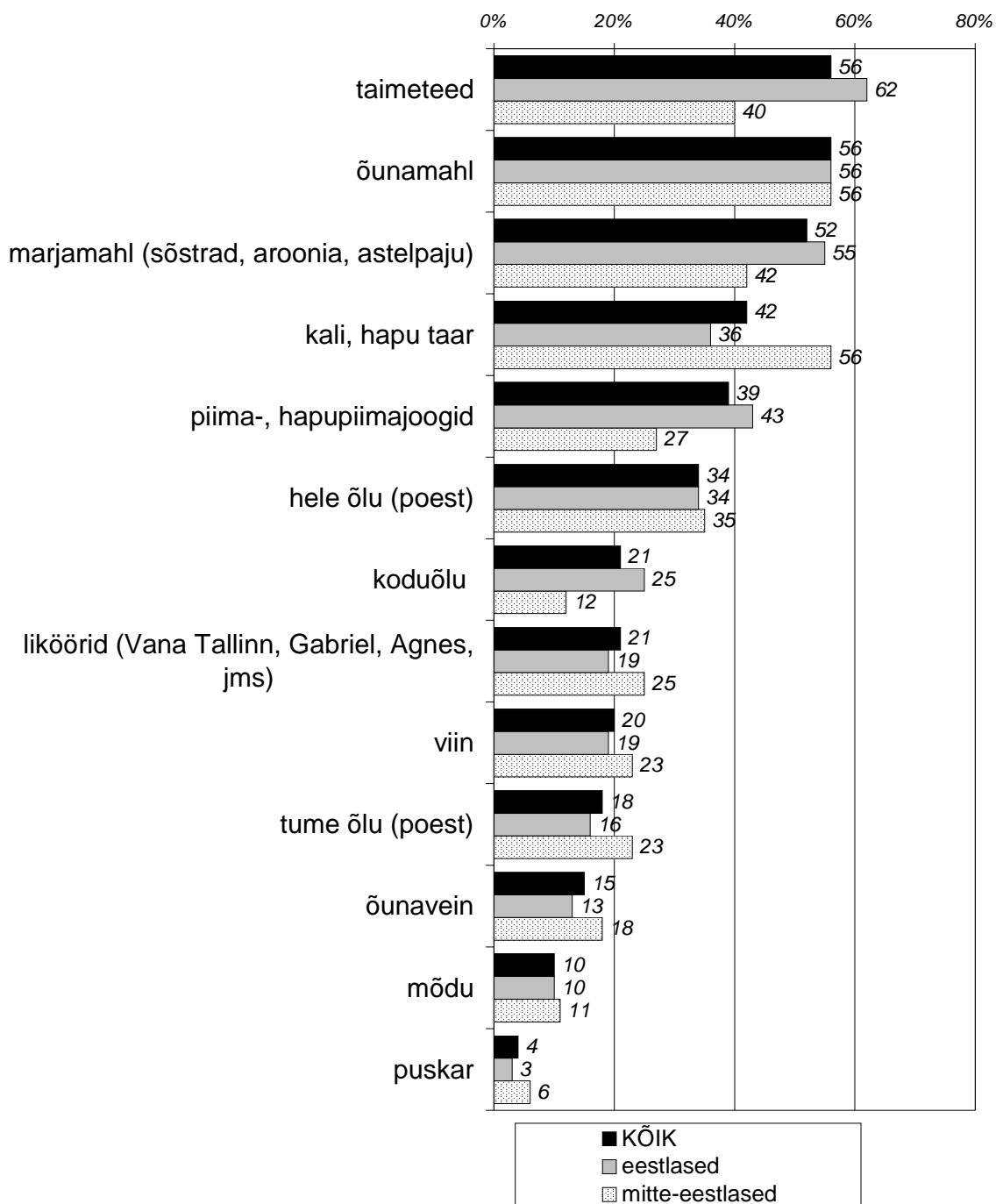
Tüüpiline Eesti toit - joogitooted rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 1.6.2. Tüüpiline Eesti toit – joogitooted rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi juuakse - joogitooted rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 1.6.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi juuakse – joogitooted rahvuse lõikes

2. TÜÜPILISED EESTI ROAD JA ELANIKE EELISTUSED

Kohalikust toorainest valmistatud toit on Eesti elanikele olnud aastatuhandeid jõu ja tervise allikaks. Kuid toit, mida süüakse, on muutunud koos aegadega. Tüüpilisest Eesti roast kui mõistest rääkides peab silmas pidama, et see on segu inimeste ajaloolisest mälust, isiklikest maitse-eelistustest, ühiskonna väärtustest, tavadest ja harjumustest praegusel ajahetkel. Käesoleva uuringuga püüame sisuliselt avada seda tüüpilise toidu mõistet ja kirjeldada, millised on aastal 2005 elanike arvates traditsioonilised Eesti eelroad, supid, hommikuroad, praed ja magustoidud ning milliseid muude rahvaste toite nähakse toidulaual meelsasti.

2.1. Eesti eelroad

Elanike arvates on tüüpilised Eesti eelroad järgmised (% vastanutest):

1. heeringas sibula ja hapukoorega (65%),
2. kõrvitsasalat (63%),
3. hapukurk (61%),
4. kilu munaga, kiluvõi (60%),
5. lihalõiked seapraest (58%).

Kõige tüüpilisem Eesti eelroog on **heeringas sibula ja hapukoorega, kõrvitsasalat, hapukurk ja kilu munaga või kiluvõi ning lihalõiked seapraest**. Mitte-eestlased olid tüüpilise eelroa määratlemisel palju enam raskustes, sest protsendid olid võrreldes eestlastega mõne roa puhul kuni poole väiksemad. Eestlaste ettekujutuse järgi moodustavad traditsioonilise eelroa esiviisiku **hapukurk** (79%), **heeringas sibula ja hapukoorega** (69%), **kõrvitsasalat** (68%), **kartulisalat** (66%) ja **lihalõiked seapraest** (65%). Mitte-eestlastel jagavad esimest-teist kohta heeringas hapukoore ja sibulaga ning kilu munaga ja kiluvõi (mõlemad 56%), järgnevad kõrvitsasalat (49%), lihalõiked seapraest (41%) ja soolaseened (39%). Eesti eelroad vajaksid üldse suuremat tutvustamist kohapeal elavatele teiste rahvuste esindajatele. Üksmeelel ollakse vaid suitsutatud ja/või marineeritud angerja osas, mis ei ole heeringaga võrreldes niivõrd Eesti köögis levinud (35% eestlastest ja 36% mitte-eestlastest). Tüüpilise eelroana vääriskid lisaks esiviisikule rõhutamist sellised toidud nagu kurgid (hapu-, vähesoola-, marineeritud), kartulisalat, marineeritud seened ja täidetud munad.

Sõir, keel tarrendis, suitsu- või marineeritud angerjas, vasikarulaad ja marineeritud paradiisiõunad on vähemalt kolmandiku arvates tüüpilised Eesti eelroad.

Muudest eelroogadest lisati vaba vastusena loetelu juurde juustutäidisega sink, marineeritud kurk, searulaad ning erinevad pasteedid. Juurde lisati ka selliseid inimeste arvates tüüpilisi Eesti eelroogi, mis seda tegelikult ei ole või kujutavad endast põhiroa komponenti, näiteks rosolje, hapu- ja praekapsad.

Kõige meelsamini söövad elanikud järgmisi eelroogi (% vastanutest):

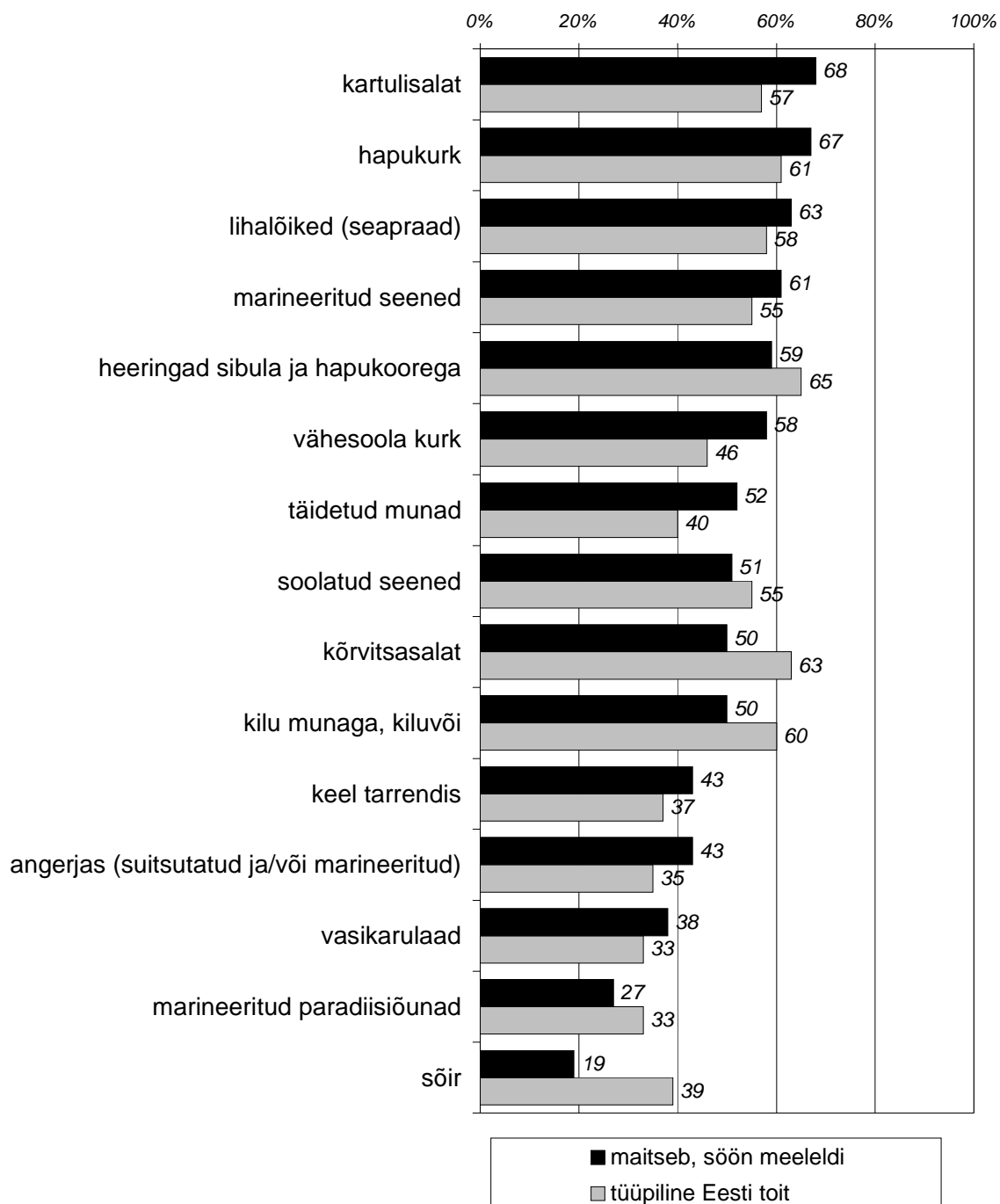
1. kartulisalatit (68%),
2. hapukurki (67%),
3. lihalõikeid seapraest (63%),
4. marineeritud seeni (61%),
5. heeringat sibula ja hapukoorega (59%).

Maitse-eelistustes esineb kolm rooga, mida liigitati kõige tüüpilisemateks: hapukurk, lihalõiked ja heeringas. Eestlastel lisandub nendele kartulisalat. Rahvuste lõikes ei ole elanike maitse-eelistused niivõrd suuresti erinevad, kui tüüpilise eelroa määratlemisel. Kõige suurem vahe on ühe tüüpilisema eelroa - kõrvitsasalati puhul: maitseb 62%-le eestlastest, kuid vaid 21%-le mitte-eestlastest. Võib öelda, et uuritud eelroogadest süüakse kõiki üsna meelsasti, vähem maitseb elanikele vaid sõir (39% peab tüüpiliseks, 19% armastab süüa).

Eestis elavate rahvuste vahel ei ole ühtset ettekujutust tüüpilisest eelroast, kuid sellena võiks käsitleda kartulisalatit, heeringat sibula ja hapukoorega, kiluvõid või kilu munaga, täidetud mune, lihalõikeid seapraest, hapukurki, kõrvitsasalatit ja marineeritud seeni. Kurkide, seente ja kõrvitsa valmistamisviis vääriks kinnistamist Eesti brändidega (nende loomist).

Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - Eesti eelroad

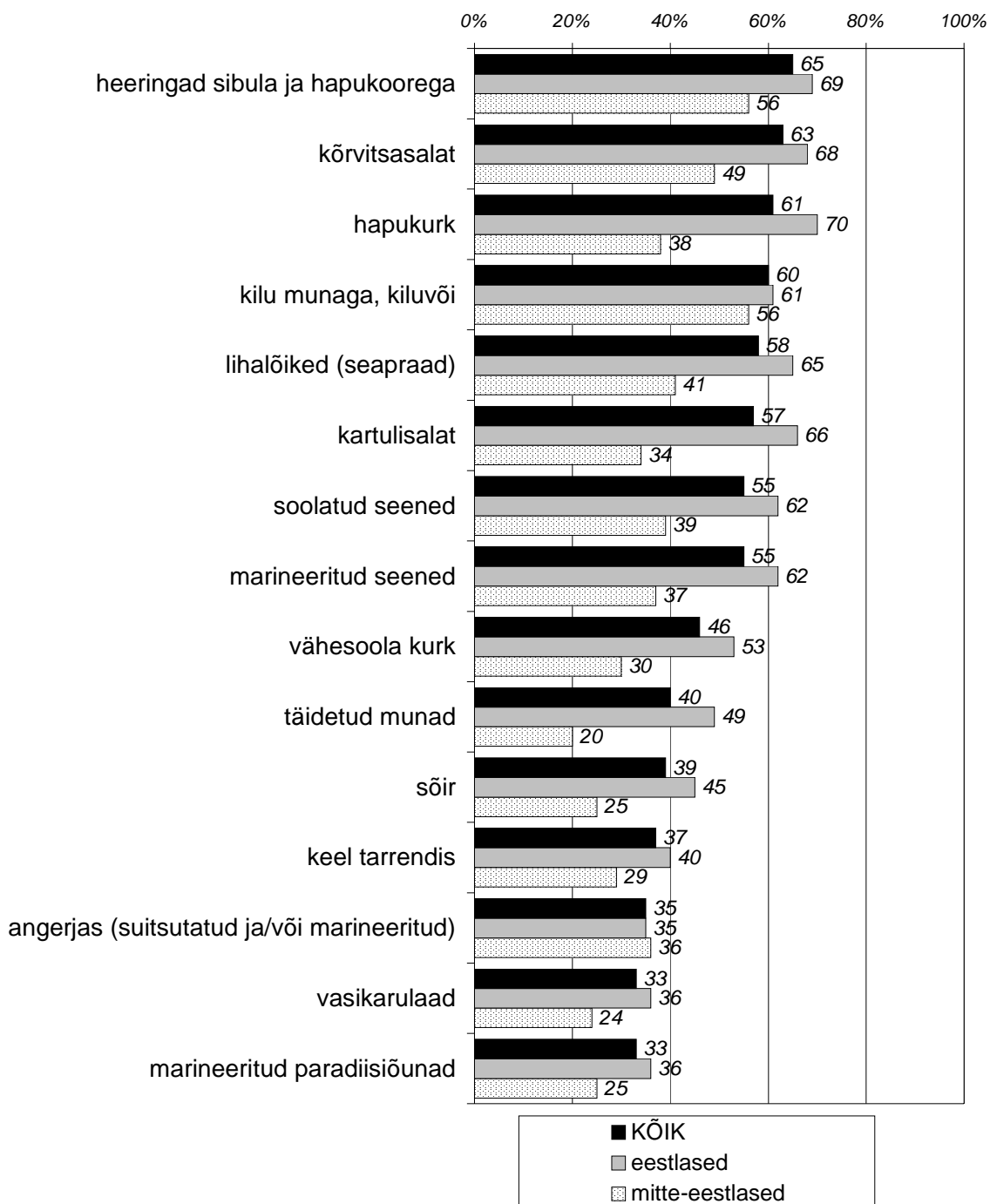
(% vastanutest)

Joonis 2.1.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – Eesti eelroad

Tüüpiline Eesti toit - Eesti eelroad rahvuse lõikes

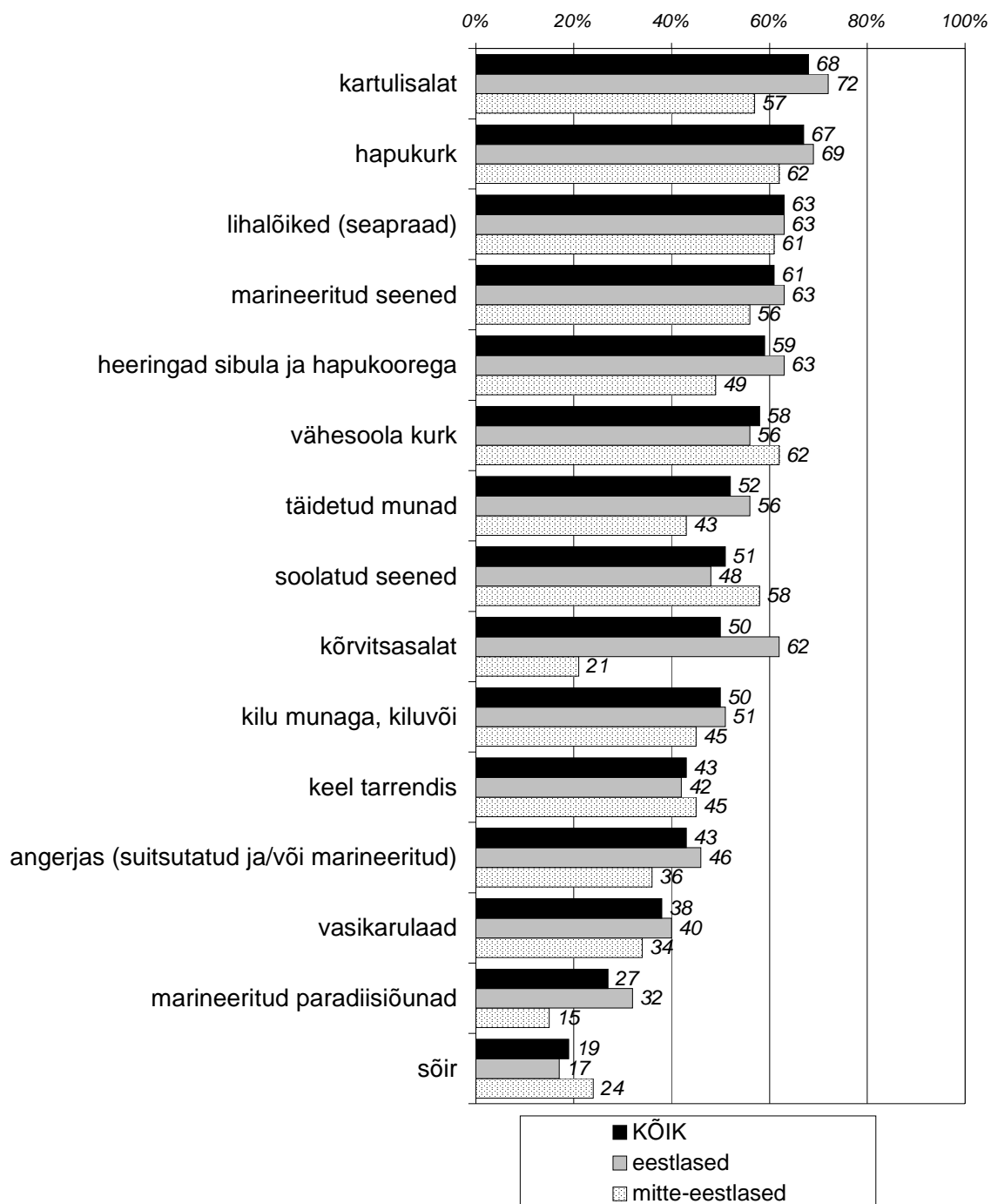
(% vastanutest)

Joonis 2.1.2. Tüüpiline Eesti toit – Eesti eelroad rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi süüakse - Eesti eelroad rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 2.1.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi süüakse – Eesti eelroad rahvuse lõikes

2.2. Eesti supid

Elanike arvates on tüüpilised Eesti supid järgmised (% vastanutest):

1. hernesupp suitsulihaga (70%),
2. hapukapsasupp sealihaga (67%),
3. külasupp (56%),
4. klimbisupp (52%),
5. aedvilja-piimasupp ja aedviljasupp (mõlemad 49%).

Tulemustest selgus, et kaks suppi, mida elanikud kõige sagedamini tüüpilisteks Eesti toitudeks nimetavad ning mis neile endile teistest enim maitsevad, on **hernesupp suitsulihaga ja hapukapsasupp sealihaga**. Kusjuures märgatavalt rohkem eestlasi peab hernesuppi ja hapukapsasuppi tüüpiliseks Eesti supiks võrreldes mitte-eestlastega. Hernesuppi peab tüüpiliseks supiks 76% eestlastest ja 57% mitte-eestlastest, hapukapsasuppi – 74% eestlastest ja 52% mitte-eestlastest. Ka 2004. aasta küsitluses tuli välja, et tüüpiline Eesti toit, mida pakutaks väliskülalisele ning mis on ühtlasi elanike lemmiktoit, oli hernesupp. Eesti suppide hulka arvatakse veel külasupp, klimbisupp, aedvilja-piimasupp ja aedviljasupp, piima-kruubisupp ja kalasupp (43-56%). Klimbisupp ja aedviljasupp on eestlaste arvates enam rahvuskööki kuuluvad võrreldes mitte-eestlastega: tüüpiliseks Eesti supiks nimetas klimbisuppi – 59% eestlastest ja 36% mitte-eestlastest, aedviljasuppi – 54% eestlastest ja 38% mitte-eestlastest. Õllesuppi (26%) ja parakit (22%) ei saa valdava arvamuse järgi nimetada tüüpilisteks Eesti toitudeks. Jällegi näitavad tulemused teises keele- ja kultuurikeskkonnas kasvanud inimeste ebapiisavaid teadmisi Eesti rahvustoitudest, viidates seega senisest suuremale teavitatusvajadusele.

Vaba vastusena lisasid mitmed vastajad tüüpiliste Eesti suppide loetellu veel borši, seljanka, mis seda tegelikult ei ole, ning oa-, makaroni- ja frikadellisupi. Nimetati ka riisi-, seene-, manna- ja värskekapsasuppi, piima-hirsisuppi ja rassolnikut neerudega. Huvitavamad supid, mida tarbijad välja pakkusid, olid mustikasupp ja metslinnumuna-nõgesesupp.

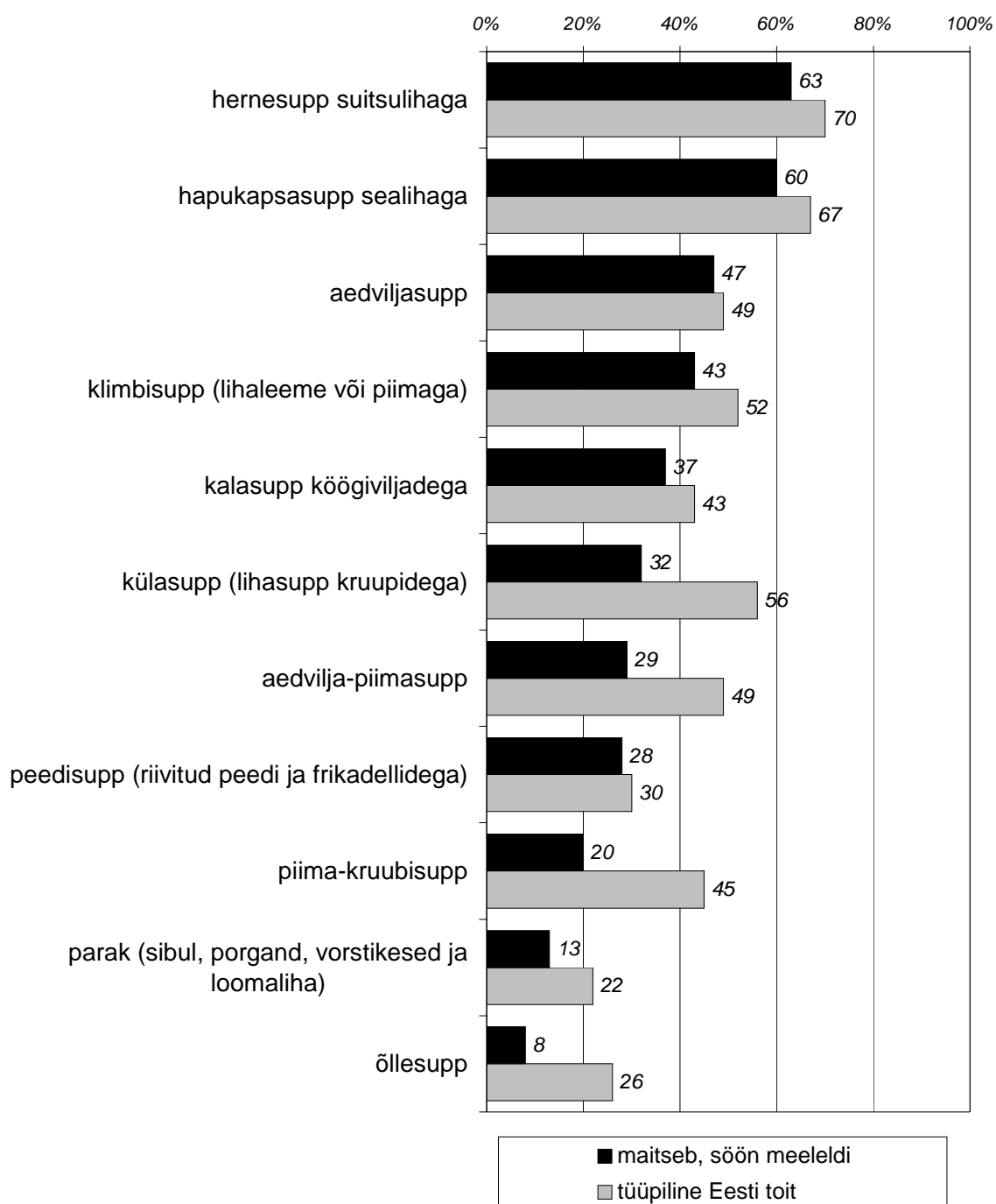
Kõige meelsamini söövad elanikud järgmisi suppe (% vastanutest):

1. hernesupp suitsulihaga (63%),
2. hapukapsasupp sealihaga (60%),
3. aedviljasupp (47%),
4. klimbisupp (43%),
5. kalasupp köögiviljadega (37%).

Tüüpiliseks peetud suppidest eelistatakse süüa **hernesuppi, hapukapsasuppi, aedviljasuppi, klimbisuppi ja kalasuppi**. Külasupp, aedvilja-piimasupp ja piima-kruubisupp on pigem tüüpilised, kui elanike lemmiktoidud, neid armastatakse süüa vähem. **Herne- ja hapukapsasuppi eelistavad võrdväärselt nii eestlased kui mitte-eestlased, st. nende kahe näol on tegemist toitudega, mida võib julgelt välja pakkuda Eesti suppina. Kõiki ülejäänud suppe eelistavad eestlased mitte-eestlastest oluliselt enam, kuid aedvilja-, klimbi- ja kalasupp võiksid samuti kõne alla tulla tüüpilise Eesti köögi näidetena.**

Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - Eesti supid

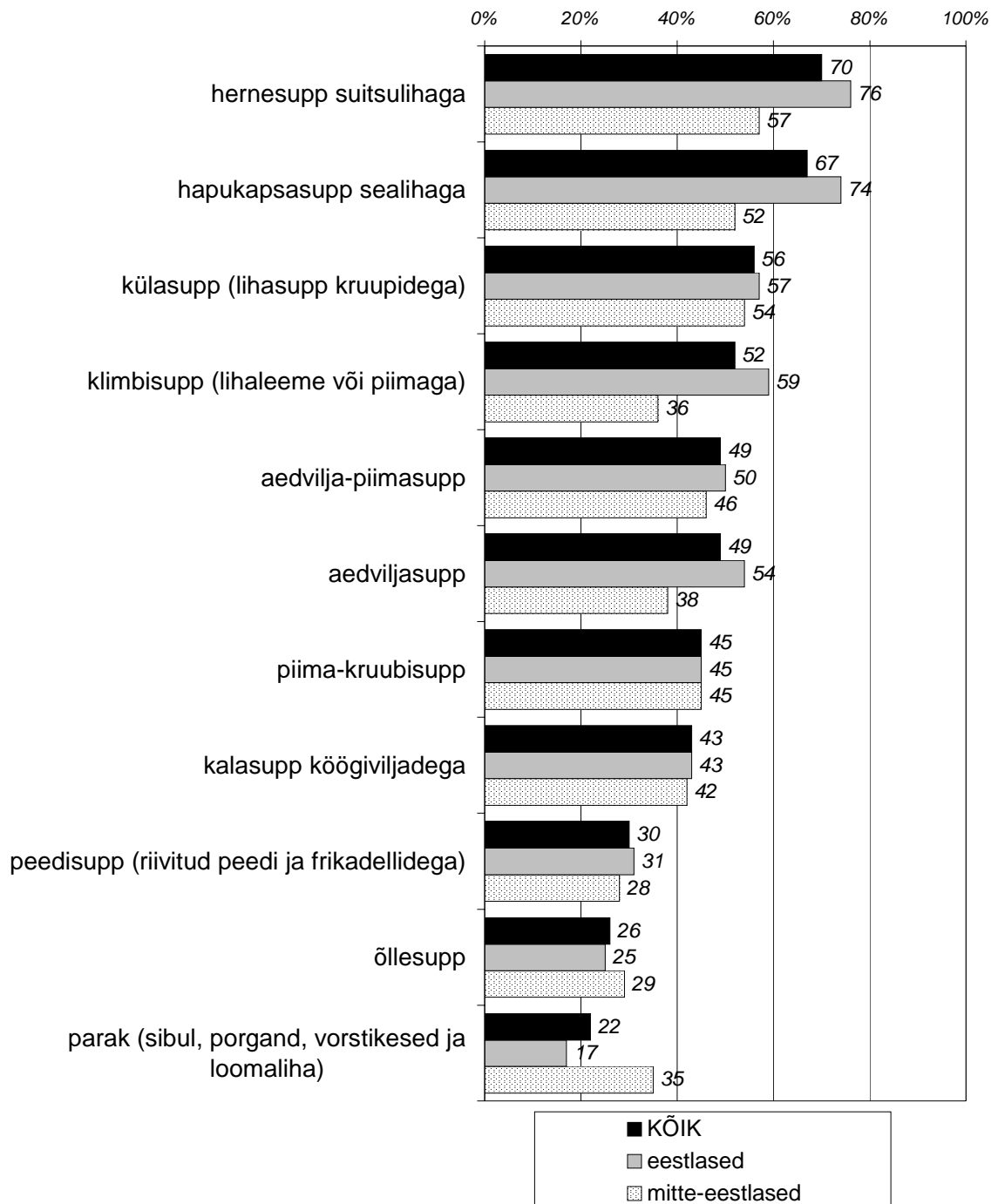
(% vastanutest)

Joonis 2.2.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – Eesti supid

Tüüpiline Eesti toit - Eesti supid rahvuse lõikes

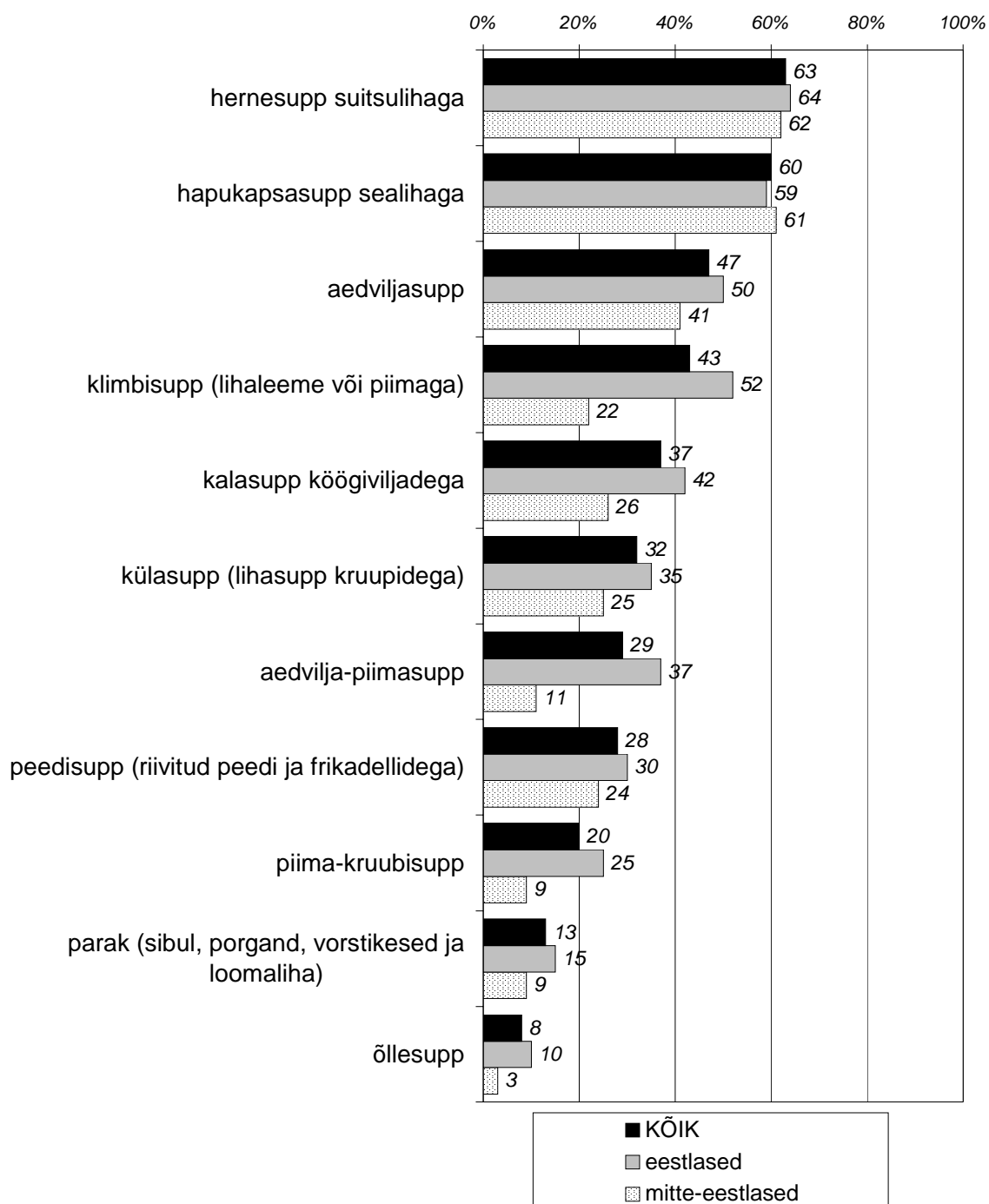
(% vastanutest)

Joonis 2.2.2. Tüüpiline Eesti toit – Eesti supid rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse - Eesti supid rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 2.2.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse – Eesti supid rahvuse lõikes

2.3. Eesti hommikuroad

Elanike arvates on tüüpilised Eesti hommikuroad järgmised (% vastanutest):

1. pudrud (64%),
2. praetud muna (51%),
3. võileivad (49%),
4. omlett, munahüüve, munapuder (48%),
5. kiluvõi (41%).

Elanike ettekujutuse järgi on tüüpilise Eesti hommikusöögi koostisosaks kas **puder** (manna, kaerahelbe, odrajahu vms), **praetud muna singi või pekiga, võileivad, omlett või kiluvõi**. Munavõid ja kohupiimasegusid peab tüüpiliseks hommikuroaks vastavalt 40% ja 39% elanikest. Rahvuste lõikes on eestlastel ootuspäraselt selgem ettekujutus tüüpilistest hommikuroogadest, mitte-eestlaste vastuste protsendid on märkimisväärselt madalamad, v.a. jogurti puhul (võrdsed), singiga munakoogi ja müsli puhul (protsendid suuremad). Singiga munakooki, jogurtit ja müsli peab tüüpiliseks alla kolmandiku elanikkonnast (vastavalt 31%, 29% ja 24%) ja seda meelt on veidi enam mitte-eestlased.

Muudest roogadest, mida vastajad loetelust ei leidnud ja ise juurde lisasid, väärivad mainimist heeringavõi, juustuvõi, ternespiimaroo, erinevad helbeid piimaga, iseküpsetatud sai või kakukesed. Osa elanikke eelistab süüa hommikul tugevat toitu ja magusat, sest hommikusöögina mainiti liha, kuivatatud seeni, seljankat, pannkooke ja pudingit.

Kõige meelsamini söövad elanikud hommikul järgmisi toite (% vastanutest):

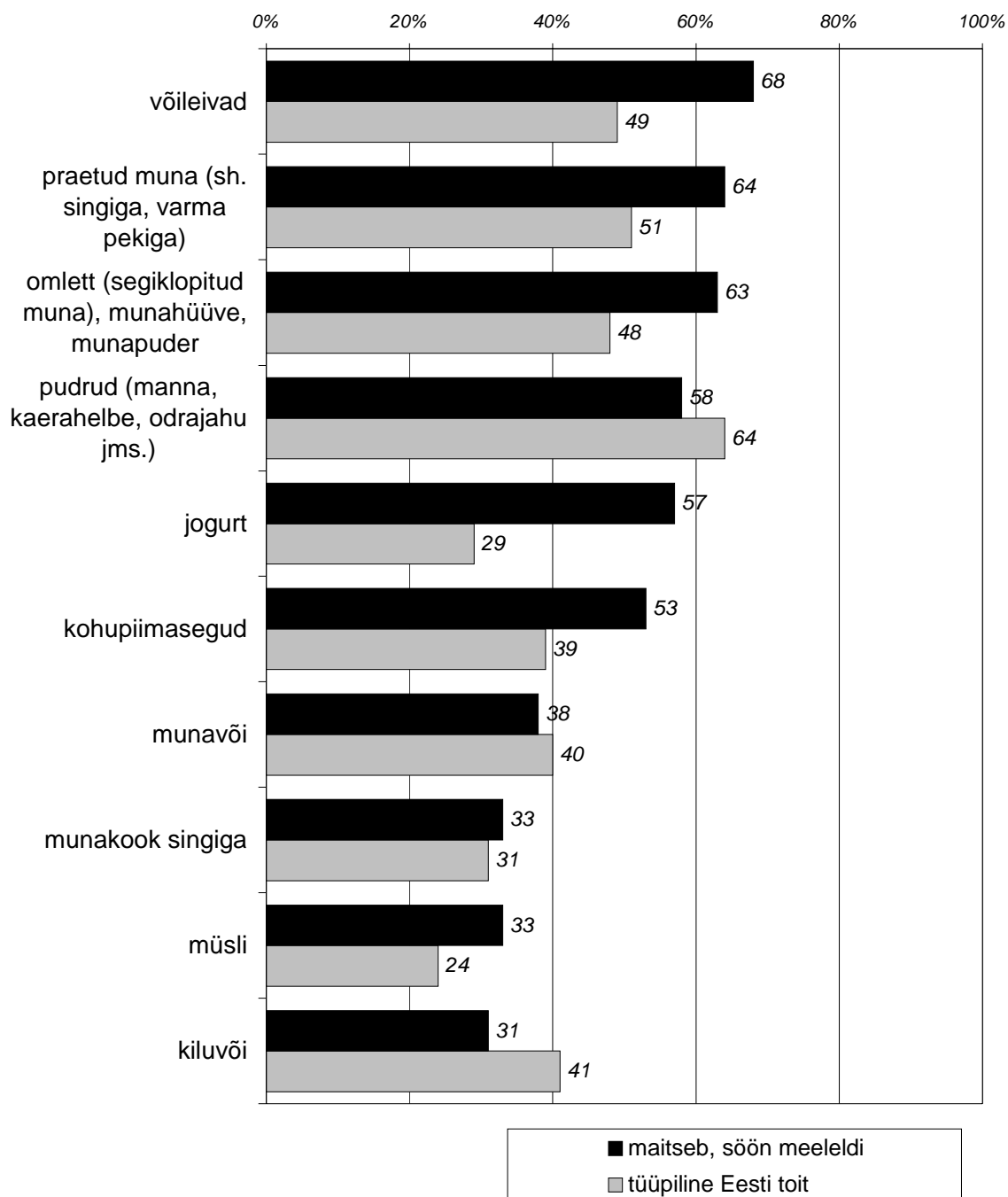
1. võileivad (68%),
2. praetud muna (64%),
3. omlett (63%),
4. pudrud (58%),
5. jogurt (57%),
6. kohupiimasegud (53%).

Hommikuks söövad elanikud meelsamini **võileibu ja munarooi**, näiteks praetud muna ja omletti. Kõige tüüpilisemat Eesti hommikurooga, **putru**, meeldib elanikele süüa ka praegusel ajal. Uuemaaja toitudest on elanikele meelepärased jogurt ja kohupiimasegud, kuigi esimene ei sobi paljude arvates kokku Eesti köögiga (NB! võimalik panna alus uuele traditsioonile). Ülaltoodud kuus toitu on enam kui poolte elanike lemmikhommikusöögiks, mida ise meelsasti süüakse ja seda olenemata rahvusest. Võõram on Eesti inimeste jaoks hommikusöögiks müsli ja munakook (mõlemat eelistab süüa 33% elanikest, 38% ja 39% eestlastest, 21% ja 19% mitte-eestlastest). Samuti on võõraks jäänud muna- ja kiluvõi söömine (eelistab süüa vastavalt 48% ja 31% eestlastest ning 14% ja 20% mitte-eestlastest).

Seega traditsioonilisele hommikusöögilauale kuuluvad puder, muna (kas praetult, omletina või pudruna), leib ja võided (kilu-, muna-, heeringa-, juustuvõi). Viimast oleks hea meelde tuletada ka eestlastele, sest võib osutada menukaks taasavastuseks.

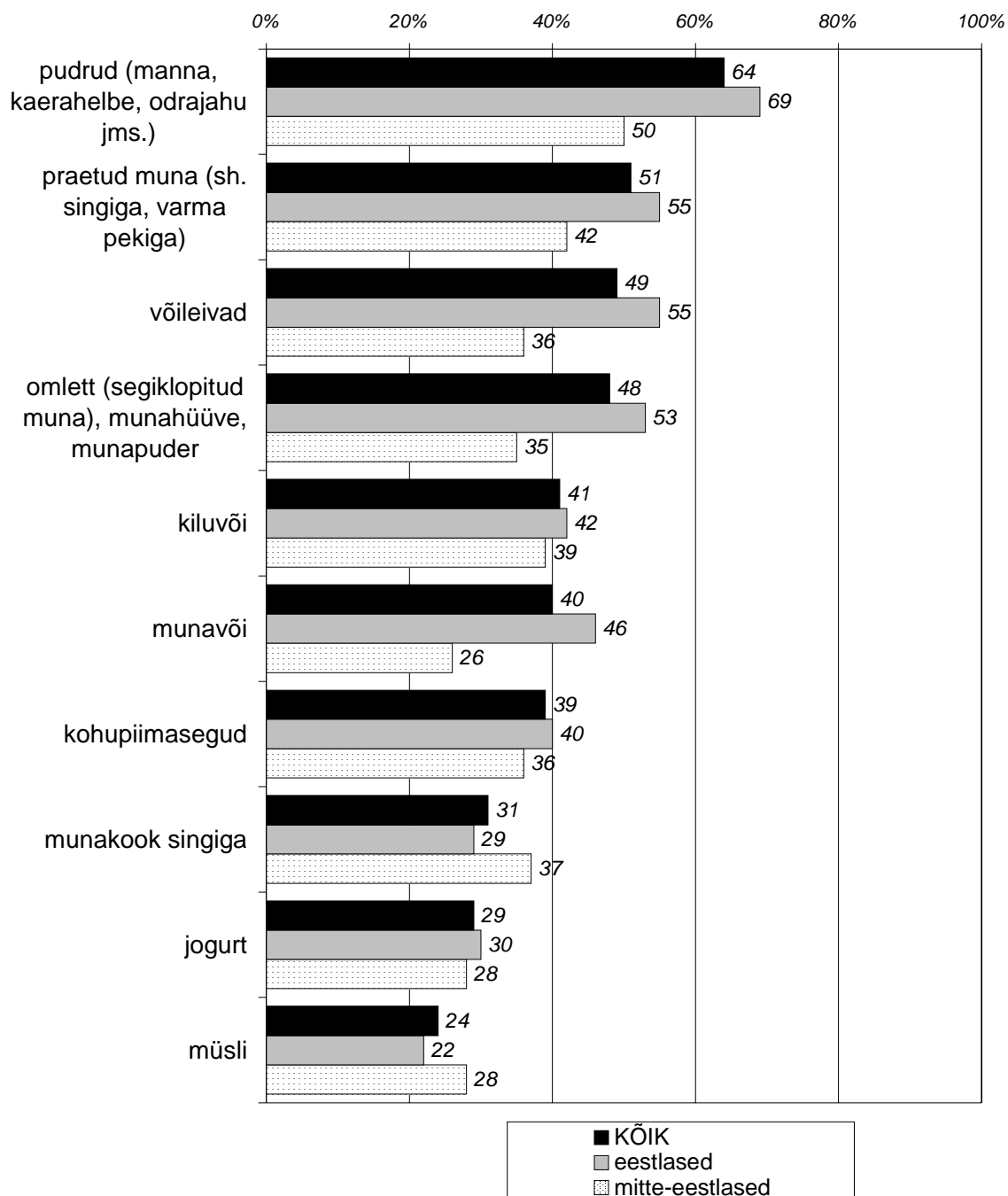
Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - Eesti hommikuroad

(% vastanutest)

Joonis 2.3.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – Eesti hommikuroad

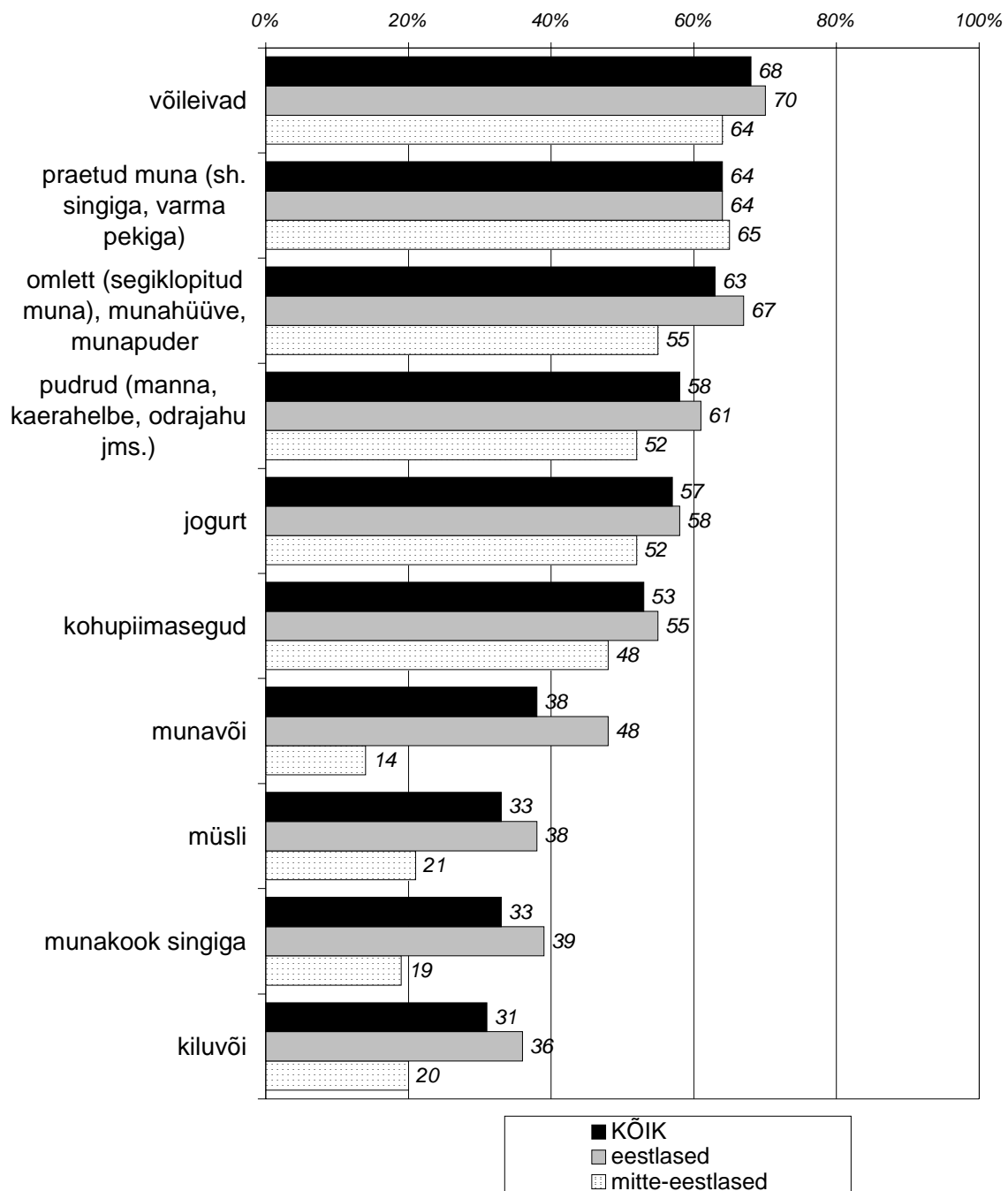
Tüüpiline Eesti toit - Eesti hommikuroad rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 2.3.2. Tüüpiline Eesti toit – Eesti hommikuroad rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse - Eesti hommikuroad rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 2.3.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meeeldi süüakse – Eesti hommikuroad rahvuse lõikes

2.4. Eesti pearoad- praed

Elanike arvates on tüüpilised Eesti pearoad-praed järgmised (% vastanutest):

1. verivorst pohlamoosi ja/või kõrvitsasalatiga ja ahjukartuliga (71%),
2. mulgikapsad kartulitega (71%),
3. seapraad hapukapsaste ja ahjukartulitega (või juustu või seentega) (70%),
4. mulgipuder (69%),
5. ühepajatoit (67%),
6. sült (65%),
7. kartulipuder (60%).

Tüüpilised Eesti praed on elanike hinnangul **verivorst pohlamoosi ja/või kõrvitsasalati ja ahjukartulitega, mulgikapsad kartulitega, seapraad, mulgipuder, ühepajatoit, sült ja kartulipuder**. Kõiki neid nimetas tüüpilise Eesti praena vähemalt 60% elanikest. Tulemus on kooskõlas 2004. aastal läbiviidud küsitluse tulemustega, kus selgus, et põhiroogadest on tüüpiline toit see, mis sisaldab liha, kartulit ja kapsaid või verivorsti. Eestlaste ettekujutus tüüpilisest Eesti praest erineb veidi mitte-eestlastest. **Eestlaste** kõige tüüpilisemaks praeks või pearoaks on **seapraad** (75%), järgneb **sült** (74%), **verivorst ja mulgikapsad** (mõlemad 73%), **mulgipuder ja ühepajatoit** (mõlemad 71%). Väga tüüpiliseks võib pidada lisaks ülaltooduile **sousti ja kartulit** (70%), **kartuliputru** (69%), **tanguputru** (63%) ning **searibi ahjukartulitega** (61%). Mitte-eestlaste hinnangud on ülaltoodud toitudele oluliselt madalamad (7-37%-punkti), suuremad vahed esinevad süldi, kartulipudru, sousti ja kartuli ning tangupudru puhul, mida peab tüüpiliseks eesti toiduks vaid ligikaudu kolmandik mitte-eestlastest. Tuntakse peamiselt verivorsti, mulgikapsaid, mulgiputru ja seapraadi, kuid teisi toite seostatakse vähem traditsioonilise köögiga. Uuringus esitatud toitude nimekirjast peavad elanikud Eesti köögile vähem iseloomulikuks vaid kahte toitu: erinevaid kartuli-köögiviljaputrusid tangainetega ning metsloomapraade (41% ja 35% küsitletutest).

Muudest põhiroogadest, mida elanikud ise vaba vastusena välja pakkusid, võib esile tuua järgmisi toite: hautatud värsked kapsas hakklihaga, hapukapsad, kartulivorm aedviljadega, veise-, lamba- ja linnupraad seente ja hapukoorega, grillkana, praetud karbonaad, praetud maks, plov ja šnitsel. Mitmete inimestele on põhitoiduks lisaks ülaltooduile sellised pudrud, nagu näiteks neljavilja- või hirsipuder, tatrapuder piimaga, tangu-riisipuder ja mannapuder.

Kõige meelsamini söövad elanikud järgmisi pearoogi-praade (% vastanutest):

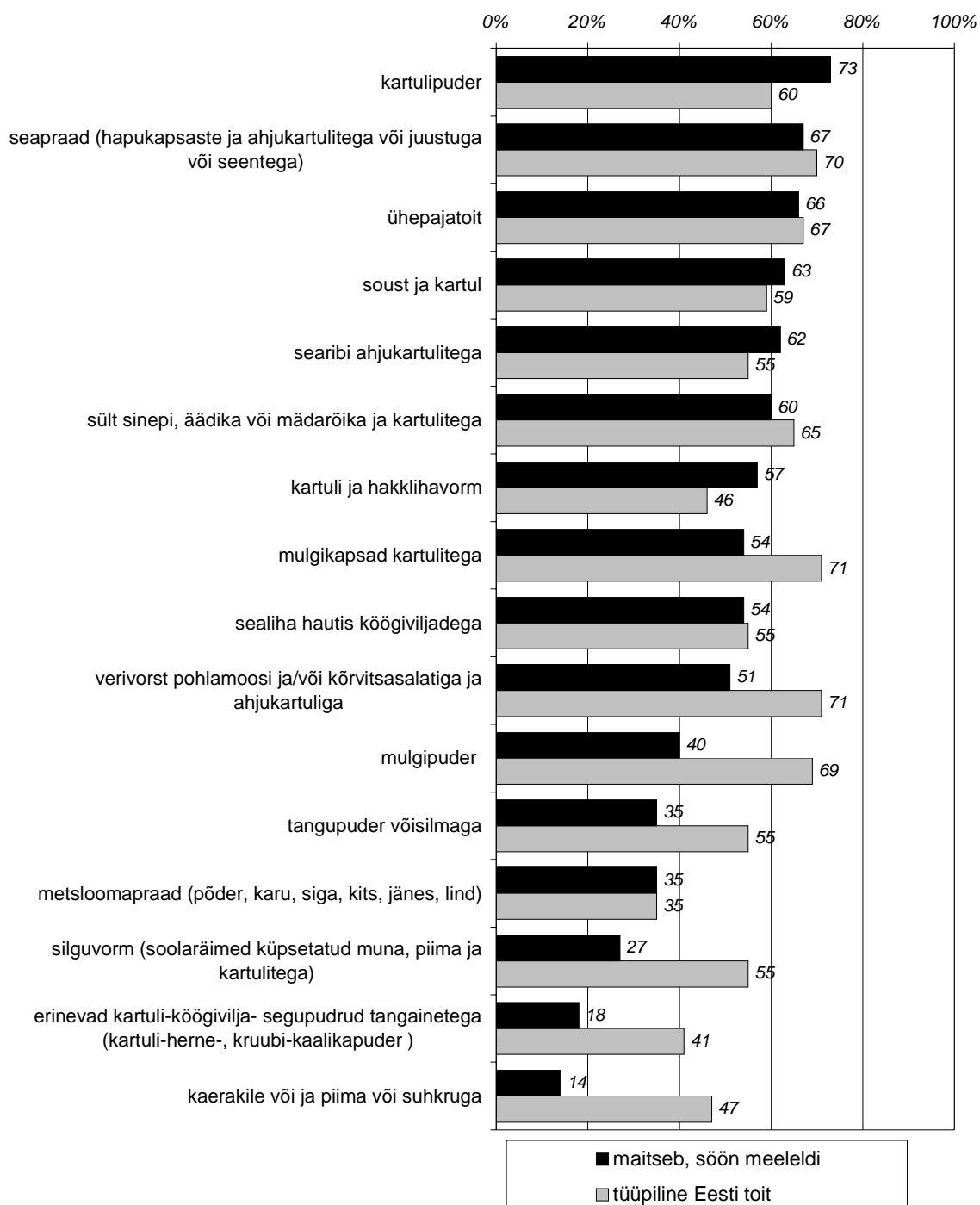
1. kartulipuder (73%),
2. seapraad (67%),
3. ühepajatoit (66%),
4. soust ja kartul (63%),
5. searibi ahjukartulitega (62%)
6. sült (60%).

Kõiki neid nn. lemmiktoite võib pidada tüüpiliseks Eestile, st. kohalik toidutraditsioon on elujõuline, mis puutub põhiroogadesse. Verivorsti ja mulgikapsaste eelistamise protsendid (51% ja 54%) jäävad alla tüüpilise toidu protsentidele (mõlemad 71%), mis tähendab, et tegu on pigem tüüpiliste toitudega, kuid need toidud maitsevad üle pooltele elanikest ja 60%-le eestlastest. Üsna paljudele meeldib süüa kartuli ja hakklihavormi ning sealihahautist köögiviljadega (57% ja 54%), mida peavad tüüpiliseks toiduks samuti pooled elanikest (46% ja 55%). Mulgipuder on pigem tüüpiline kui lemmiktoit, seda eelistab toidulaual 40% elanikest ja pigem eestlased (49% eestlastest, 19% mitte-eestlastest). Uuritud toitudest armastatakse vähem tanguputru (35%), metsloomapraadi (35%), silguvormi (27%), kaerakilet (14%) ja kartuli-köögivilja segaputrusid (18%).

Kui tuua uuringu põhjal välja Eesti köögile tüüpilised põhiroad, siis nendeks oleksid verivorst, mulgikapsad, mulgipuder, seapraad, ühepajatoit, sült, kartulipuder, soust ja kartul ning searibi ahjukartulitega.

Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - Eesti praed

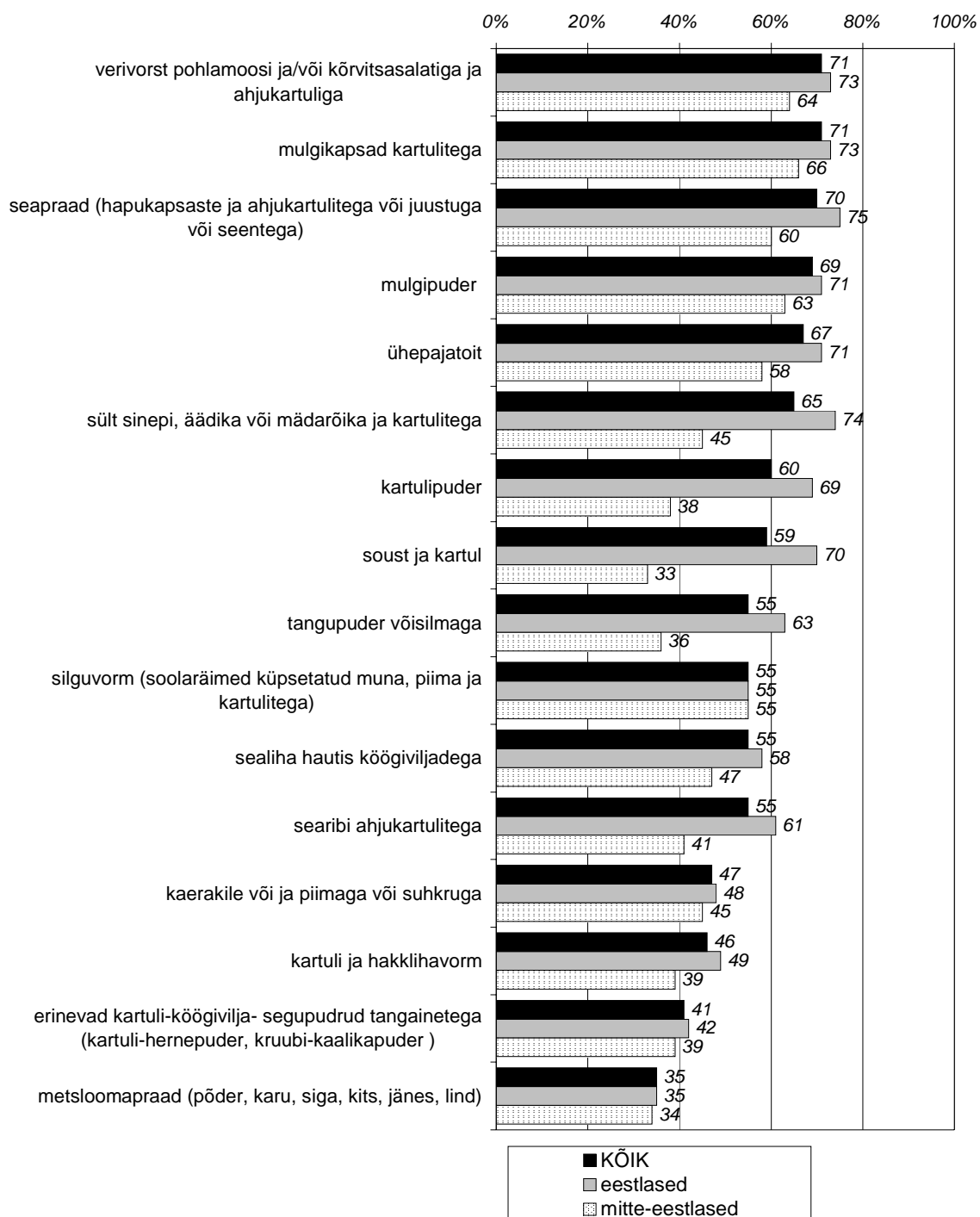
(% vastanutest)

Joonis 2.4.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – Eesti praed

Tüüpiline Eesti toit - Eesti praed rahvuse lõikes

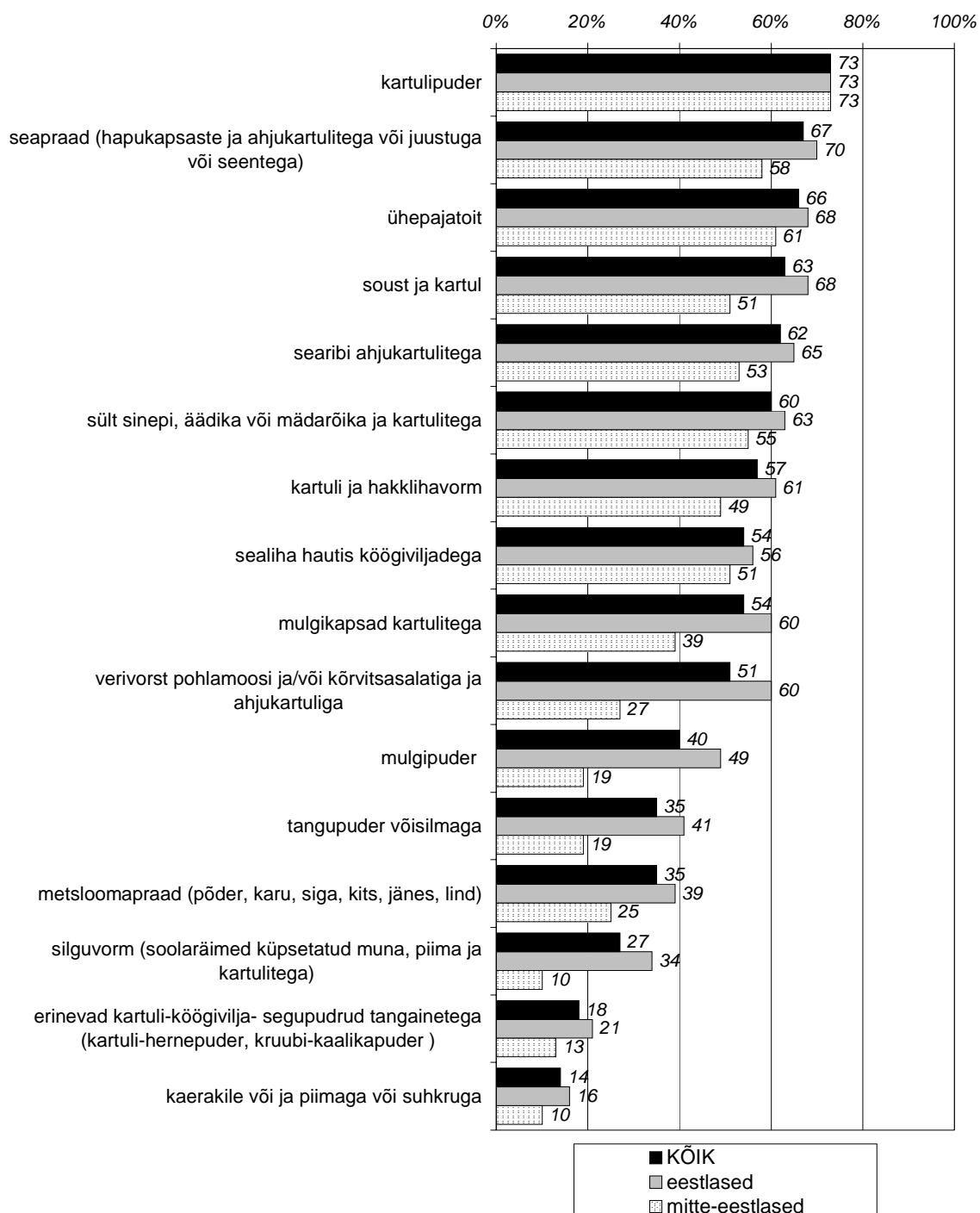
(% vastanutest)

Joonis 2.4.2. Tüüpiline Eesti toit – Eesti praed rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi süüakse - Eesti praed rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 2.4.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meelevdi süüakse – Eesti praed rahvuse lõikes

2.5. Eesti magusroad ja küpsetised

Elanike arvates on tüüpilised Eesti magusroad järgmised (% vastanutest):

1. manna vaht piimaga (60%),
2. pannkoogid moosi, kohupiima või meega (59%),
3. õunakook (58%),
4. mannapuder kisselliga (57%),
5. erinevad kissellid (marja, puuvilja, rabarberi) (54%),
6. kohupiimakook (53%).

Magusroogadest hindasid elanikud Eestile tüüpilisemaiks (protsendid ületavad 50%) **piimaga mannavahu**, mis oli 2004. aasta uuringu põhjal kisselli järel teisel kohal, **pannkoogid, õunakoogi, mannapudru kisselliga, erinevad kissellid ja kohupiimakooi**. Ülejäänud magustoite nimetati tüüpiliseks 30-42% vastajate poolt, mis näitab, et nende osas pole elanikel üksmeelset arvamust. Eestlaste ja mitte-eestlaste tüüpiliste magustoitade esiviisik sisaldab ühe erandiga (pannkoogid) samu toite, vahe on protsentide määras, mis eestlastel kõigub 58%-67%, mitte-eestlastel aga 39%-46% vahel. Pannkooke peab tüüpiliseks Eesti toiduks 69% eestlastest, kuid vaid 34% mitte-eestlastest, sest pliinid on vene magustoit. Mitte-eestlaste ettekujutuses tüüpilisest Eesti magustoidust leidub kaks uuema aja toitu. Nendeks on vahukoort riivleiva, marjade, keedise vms ning jäätis likööriga, näiteks Vana Tallinnaga (peab tüüpiliseks vastavalt 34% ja 40% mitte-eestlastest ning 31% ja 25% eestlastest).

Eesti magusroogade loetelu täiendati (muu vastus) rabarberikoogi, kaneelikuklite, kanepikaerakoogi, saiavormi, marmelaaditükkidega kakaokreemi, vahukoorega sidrunikreemi, puuviljadega magussupi, rosinakringli ja kuivatatud puuviljadega magusa leivasupiga.

Kõige meelsamini söövad elanikud järgmisi magustoite (% vastanutest):

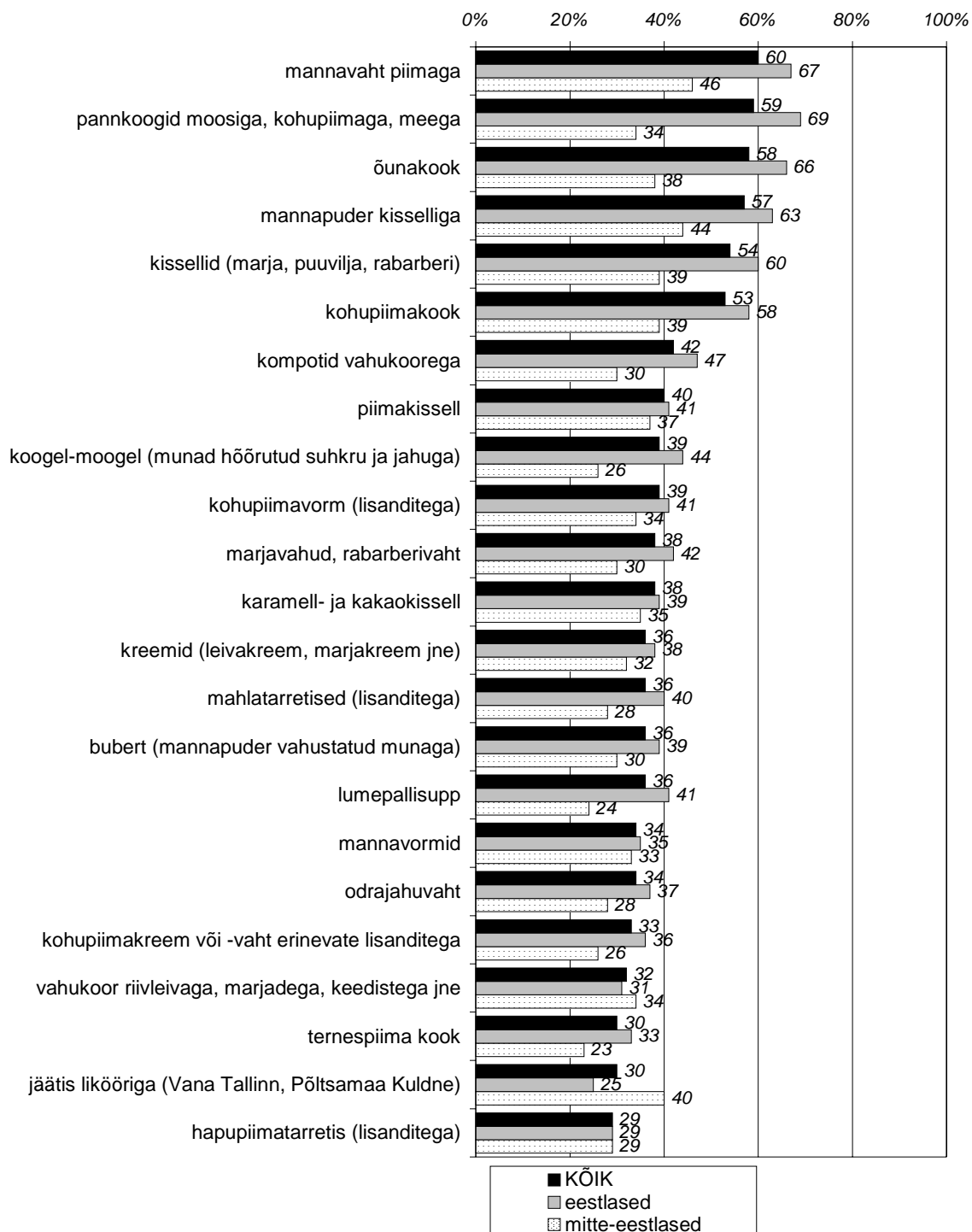
1. pannkoogid moosi, kohupiima või meega (73%),
2. kohupiimakook (70%),
3. õunakook (68%),
4. manna vaht piimaga (59%),
5. mannapuder kisselliga (54%).

Lemmikmagustoiduks ongi üks Eesti tüüpilisemaid magustoite – **pannkoogid** ja siin ei ole vahet rahvuste vahel. Eelistatakse veel **kohupiimakooki, õunakooki, piimaga mannavahu piimaga ning mannaputru kisselliga**. Viimane ei mahu eestlastel viie lemmiku hulka, selleks on hoopis kohupiimakreem või kohupiimavaht erinevate lisanditega. (53%, 62% eestlastest ja 30% mitte-eestlastest). **Tulemustest selgub, et magustoitade puhul tuleb kõige enam välja asjaolu, et tüüpilise Eesti kööki kuuluvad toidud on ka elanike lemmikuteks**. Seega ka kisselli, kompotti, kohupiimavormi, karamellkisselli, mahlatarretisi, likööriga jäätist, riivleivaga vahukoort, lumepallisuppi või leivakreemi Eesti toiduna pakkudes toidu pakkuja ei eksi. Magustoitade mitmekesisus on suur ja seetõttu hajuvad arvamused enam. Vähem eelistavad elanikud ise süüa mannavorme ja koogel-moogelit (mõlemad 24%), odrajahuvahtu (13%), hapupiimatarretist (17%) ja ternespiima kooki (18%).

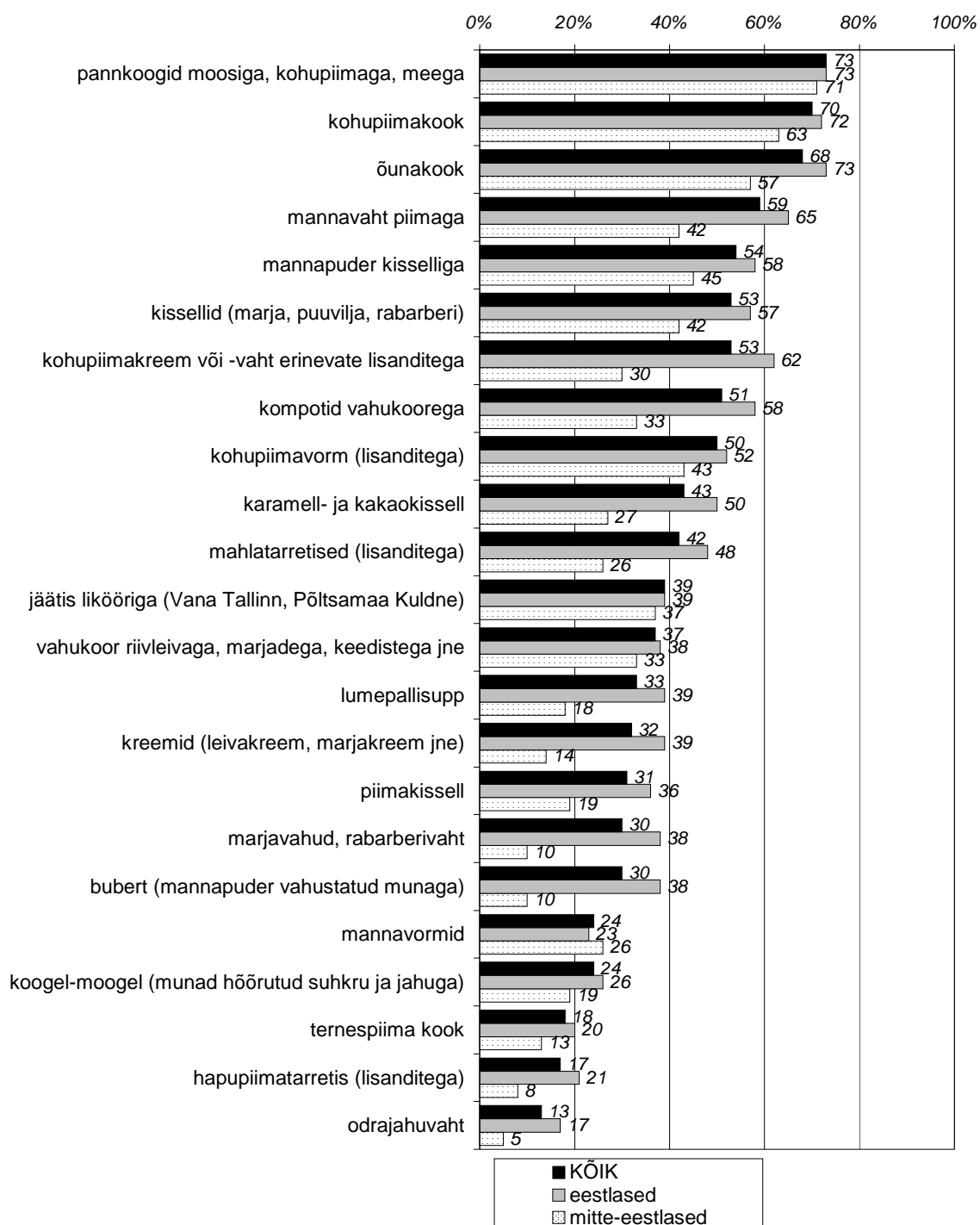
Tüüpiline Eesti toit - Eesti magusroad ja küpsetised rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 2.5.2. Tüüpiline Eesti toit – Eesti magusroad rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeleldi süüakse - Eesti magusroad ja küpsetised rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 2.5.3. Toit, mis meeldib ja mida ise meeleldi süüakse – Eesti magusroad rahvuse lõikes

2.6. Muude rahvaste toidud

Kõige meelsamini söövad elanikud järgmisi muude rahvaste toite (% vastanutest):

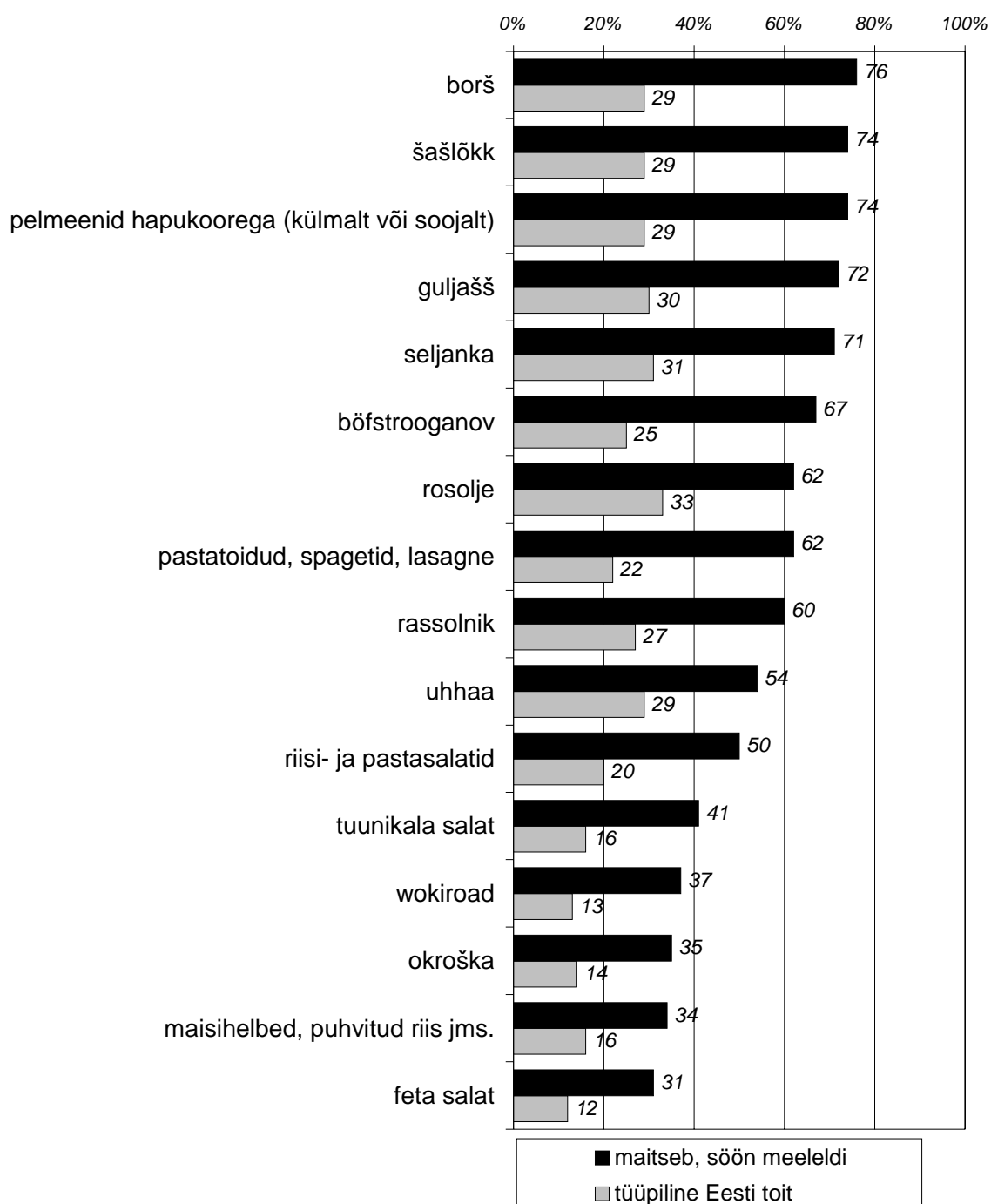
1. borš (76%),
2. šašlõkk ja pelmeenid hapukoorega (mõlemad 74%),
3. guljašš (72%),
4. seljanka (71%),
5. bõfstrooganov (67%).

Uuringus vastajatele esitatud muude rahvaste toitudest eelistavad elanikud enim süüa **borši, pelmeene hapukoorega, šašlõkki, guljašši, seljankat ja bõfstrooganovi**. Kuigi tegemist ei ole traditsiooniliste Eesti toitudega, on kolmandik elanikest (rohkem eestlased) nad sedavõrd omaks võtnud, et peab neid selleks. Seljankat peab tüüpiliseks 31% elanikest, guljašši 30%, šašlõkki 29%, borši 29% ja pelmeene hapukoorega samuti 29% küsitletutest. Uuringu järgi on võõramaa toitudest kõige enam omaks võetud **rosolje**, mida peab tüüpiliseks Eesti toiduks 33% elanikest (37% eestlastest ja 23% mitte-eestlastest). Eestlaste ja mitte-eestlaste eelistused on esimese viie lemmiktoidu osas sarnased. Mitte-eestlastel on suhteliselt suurema populaarsusega külmsupp ehk okroška (sööb meelsasti 35% elanikest, 72% mitte-eestlastest, 20% eestlastest) ning uhhaa (sööb meelsasti 54% elanikest, 65% mitte-eestlastest ja 49% eestlastest). Peale ülalnimetatud toitude armastavad Eesti elanikud süüa väga pastatoite, spagette ja lasagnet (62%), rassolniku suppi (60%), riisi- ja pastasalateid (50%) tuunikala salatit (41%) ja wokiroogasid (37%). Seega on populaarsemad muude rahvaste toidud Eestis praegu veel need, mis on elanike toidulaual olnud kauem ehk pigem idast (endise NL territooriumilt) pärit toidud.

Toitudest, mida ise hea meelega süüakse, nimetasid vastajad muu vastusena kõige rohkem pitsat. Nimetati veel tšeburekke, ahjupraadi, suurt lihapelmeeni, kanapirukat, paellat, pliine, mereande, kebabi, krevetisalatit, oliivisalatit, azuud, õlles praetud kanakoibi, hartšod, plovi, kapsarulle ja Vahemere mereandidest suppi.

Tüüpilise Eesti köögi kõrvale soovitakse vaheldust, lisaks traditsioonilisele toidule süüakse hea meelega peamiselt Vene ja Ukraina toite, kuid Eesti elanikele näivad hästi maitsvat ka Itaalia ja Kreeka road.

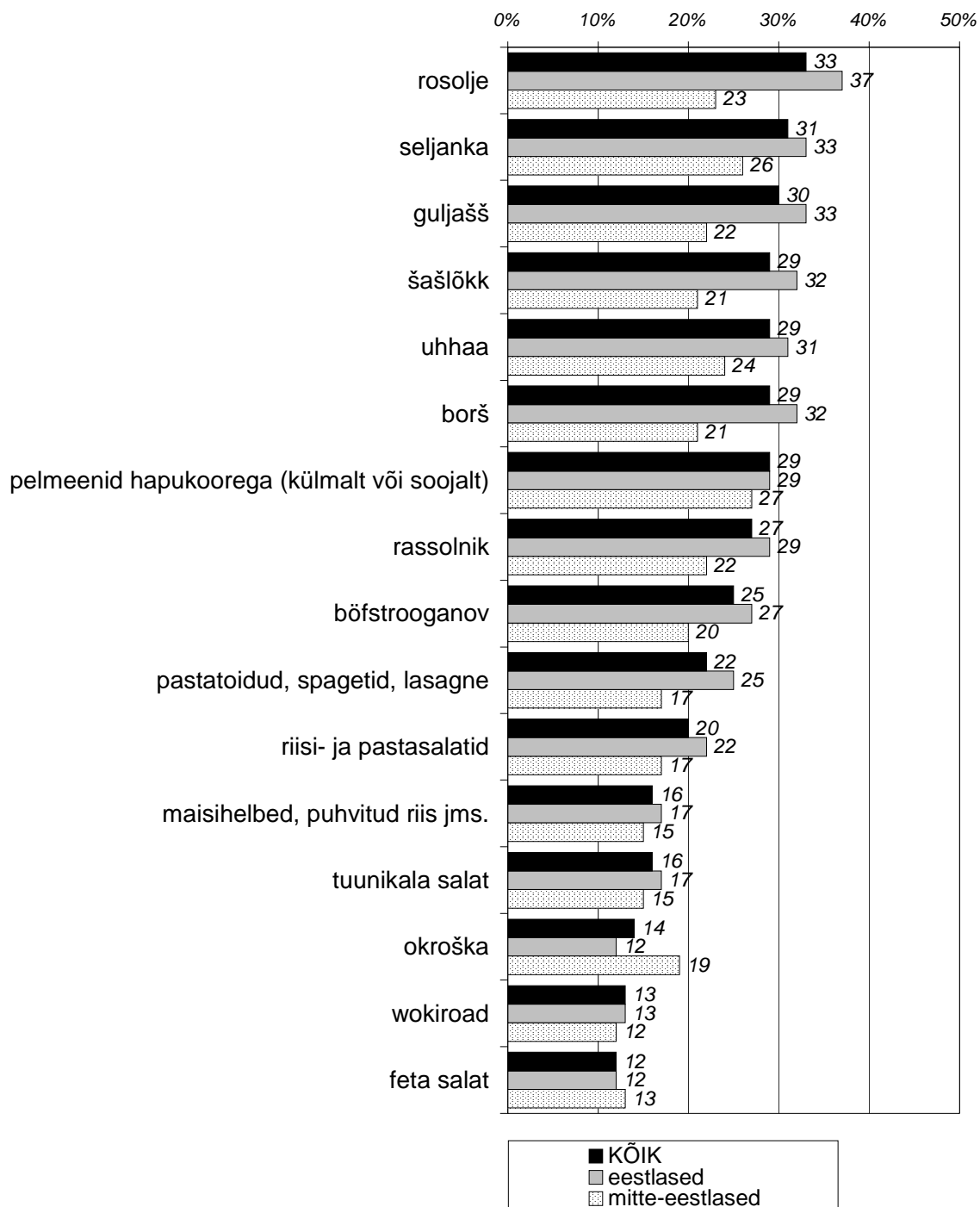
Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused - muude rahvaste toidud (% vastanutest)

Joonis 2.6.1. Tüüpiline Eesti toit ja elanike tegelikud eelistused – muude rahvaste toidud

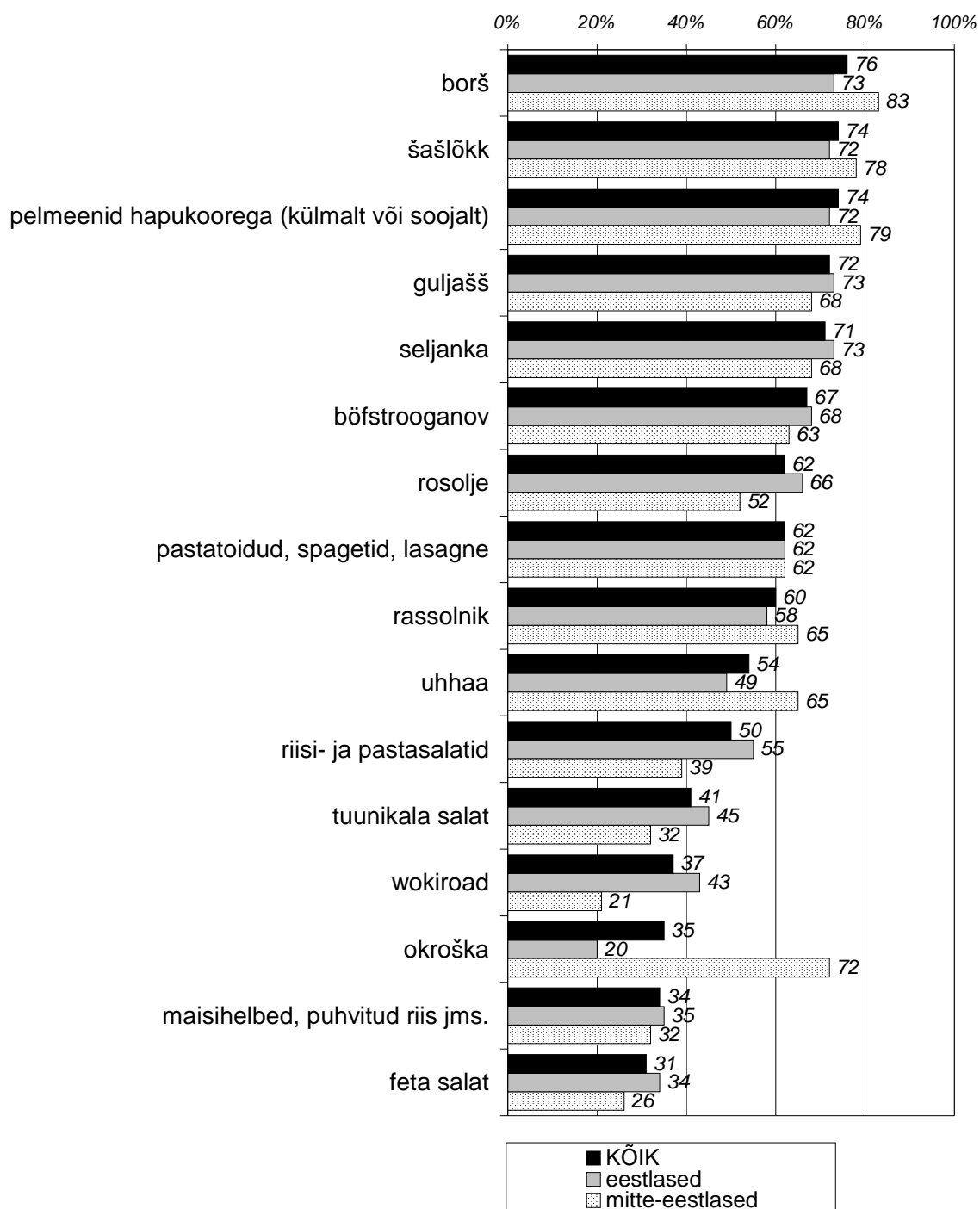
Tüüpiline Eesti toit - muude rahvaste toidud rahvuse lõikes

(% vastanutest)

Joonis 2.6.2. Tüüpiline Eesti toit – muude rahvaste toidud rahvuse lõikes

Toit, mis meeldib ja mida ise meeleldi süüakse - muude rahvaste toidud rahvuse lõikes (% vastanutest)

Joonis 2.6.3. Toit, mis meeldib ja mida ise süüakse – muude rahvaste toidud rahvuse lõikes

3. MIS VÕIKS OLLA TÜÜPILISEKS EESTI TOIDUKS?

Eestile iseloomulikke toite ja roogi on mitmeid, neist tüüpilisemate väljavalimisel saame tugineda üldistustele elanike arvamustest ja subjektiivsetest eelistustest. Eesti tüüpilise toidu baasil, kombineerides traditsiooni ja legendi, saavad tootjad aga omakorda luua mitmeid kodumaiseid brände, mis oleks osakeseks Eesti identiteedist (ei lase eestimaisel ununeda) ja ühtlasi Eesti märgiks külalistele. Kuna uuringus käsitleti eraldi toidutooteid ja roogi, siis esitame järgnevalt kaks nimekirja tüüpiliste toidutoodete ja roogade kohta, milles on arvestatud elanike (eelkõige eestlaste) maitse-eelistusi ja mida peetakse maitsvaks ning armastatakse süüa.

Eesti **tüüpiliste toidutoodete** nimekiri võiks uuringu järgi sisaldada järgmisi tooteid:

1. või
2. joogipiim või hapupiimajoogid (hapupiim, keefir, pett)
3. teraline kohupiim või kodujuust
4. kohukesed
5. kohupiimakreemid ja -desserdid
6. suitsujuust
7. verivorst, -kakk
8. sealiha
9. sült
10. suitsusink või suitsuliha
11. linnuliha
12. rukkileib (must leib)
13. kama
14. sepik
15. kaeraküpsised
16. pirukad
17. šokolaad, martsipan
18. vürtsikilu
19. praetud, soolatud või marineeritud räimed, räimerullid
20. sprotid
21. kuivatatud lest või suitsulest
22. õnamahl
23. kali
24. Eestiga seonduvad liköörid (Vana Tallinn, Agnes jms)
25. viin
26. taimeteed kohalikest taimedest
27. poeõlu

Tüüpilisse Eesti roogade nimekirja võiksid uuringu põhjal kuuluda järgmised toidud:

1. heeringas sibula ja hapukoorega (eelroog)
2. kartulisalad (eelroog)
3. kõrvitsasalad (eelroog)
4. hapukurk (eelroog)
5. kilu munaga (eelroog)
6. täidetud munad (eelroog)
7. lihalõiked seapraest (eelroog)
8. marineeritud seened (eelroog)
9. hernesupp suitsulihaga (supp)
10. hapukapsasupp sealihaga (supp)
11. pudru (hommikuroog)
12. praetud muna või omlett (hommikuroog)
13. võileivad ja võided (kilu-, muna-, heeringa-, juustuvõi) (hommikuroog)
14. verivorst pohlamoosi ja /või kõrvitsasalatiga ning ahjukartuliga (praad)
15. mulgikapsad kartulitega (praad)
16. seapraad ahjukartulitega (praad)
17. mulgipuder (praad)
18. sült (praad)
19. kartulipuder (praad)
20. ühepajatoit (praad)
21. soust ja kartul (praad)
22. searibi ahjukartulitega (praad)
23. mannaht piimaga (magustoit)
24. pannkoogid moosi, kohupiima või meega (magustoit)
25. õunakook (magustoit)
26. kohupiimakook (magustoit)
27. erinevad kissellid (marja-, puuvilja-, rabarberikissell) (magustoit)
28. mannapuder kisselliga (magustoit)
29. vahukoor riivleiva, marjade, keedisega (magustoit)
30. jäätis likööri (näiteks Vana Tallinnaga) (magustoit)

Üldistatult võib öelda, et tüüpiliseks Eesti eelroaks võiks olla heeringad sibula ja hapukoorega ja kartulisalad. Muidugi on üks Eesti köögile iseloomulikumaid toite kiluvõileivad munaga, kuid see sobib ka hommikusöögiks. Eelroaks sobiks kartulisalad viineritega või süldiga, marineeritud kurgid ja seened, soojemal ajal lihtne kurgi ja tomatisalad hapukoorega või porgandi, kapsa toorsalat. Suvisel ajal on Eesti saarte elanikele ja neid kohti külastavatele turistidele omane suitsutatud ja kuivatatud kalade söömine. Mainimata ei saa jätta tumedat rukkileiba või täisteraleiba, mida leiab Eesti köögist kindlasti. Kui pehmele leivale määrada veel kodumaist taluvõid ja/või erinevaid võideid (juustu, kilu, heeringa, muna) ning sulatatud juustu või suitsujuustu, siis tekib kindlasti tunne, et ollakse Eestis.

Suppidest on Eestis tüüpilisem hernesupp ja hapukapsasupp suitsulihaga, mida süüakse rohkem talvel, suviti sobiks lauale mõni kerge aedviljasupp, kuhu on lisatud pisut liha või pakutakse sinna kõrvale iseküpsetatud lihapirukat.

Vaieldamatult on tüüpiline Eesti pearoog ahjukartul, sealih ja hapukapsad või mulgikapsad kartulitega. Jõulude ajal on Eesti kodudes kindlasti laual verivorst pohlamoosiga või kõrvitsasalati ja ahjukartuliga. Sinna juurde kuulub kas pits viina (“Saaremaa”, “Viru Valge”) või koduõlu. Liha ja kartul või kala ja kartul on Eestis prae kindlad koostisosad. Tänapäeva toidulaual eelistatakse aga üha enam linnuliha. Kergemat sorti praeks, mis iseloomustab Eesti kööki, on ühepajatoit. Tüüpilise praena jääb kala võrreldes lihaga tahaplaanile, kuid nagu tulemustest nähtub, on eestlased läbi aegade olnud suured kalasõbrad. Praegugi armastatakse väga kilust ja räimest valmistatud toite – praetud räimi, räimerulle jms. Kuivatatud kala söömine ja selle kõrvale koduõlu joomine on suviti paljudele mereäärsetele maainimestele iseloomulik viis, kuidas oma kõhtu täita.

Eestile tüüpilised mittealkohoolsed joogid on õunamahl, kali ning taimeteed, piimatoodetest piim ja hapupiimajoogid (hapupiim, keefir, pett). Talvel aitab sooja sisse saada hõõgvein (Põltsamaa glögi), suvel on jahutajaks õlu. Koduõlle kõrvale peetakse Eestile tüüpiliseks kohalike õlletootjate toodangut (Saku, ALe Coq, Saaremaa jms).

Magustoitudest on Eesti köögile tüüpilisem kama, viimasel ajal on seda hakatud segama kohupiimaga või jogurtiga või kasutatakse muudes magusroogades, mis annab erilise maitse. Samuti on levinud kamavahud ja –tarretised, kama marjade, õunatükkide või rosinatega. Mittemagusat kama võib juua eelroana või lisandina põhiroa kõrvale. Ka “vanaema valmistatud” õuna-, rabarberi- või kohupiimakook, tekitab meeldiva koduse tunde. Kui äsja ahjust tulnud sooja koogi kõrvale värsket ja külma eesti piima juua, siis tuleb meelde tüüpiline Eesti maaelu. Eesti köögiga seostuvad tugevalt manna- ja magusad pannkoogid, millele annab maitset juurde toormoos (metsmaasika, aedmaasika või vaarika), kohupiim või mesi. Eestis on kombeks saanud turistidele peale põhirooga magustoiduna pakkuda kohvi või jäätist “Vana Tallinna” likööriga (seda eelkõige Eesti restoranides) ja “Kalevi” komme ning need on muutunud omamoodi Eesti visiitkaardiks.

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Uuringu olulisemad tulemused:

1. Eestis elavad teised rahvused (mitte-eestlased) ei ole Eesti tüüpilisest toidust piisavalt informeeritud. Paremini teatakse verivorsti, võid, mulgiputru, likööre, viina, jogurteid, sprotte, kohukesti ja teisi tänapäevaseid tooteid, mida pakutakse kaubandusvõrgus.
2. Piimatoodetest maitsevad elanikele endile rohkem need tooted, mis ei ole traditsioonilised, st. jäätis, kodujuust, sulatatud juust, kohukesed, kohupiimakreemid ja –desserdid, jogurt. Piim, või, keefir ja teraline kohupiim on aga nii üht kui teist ja sobivad endiselt hästi Eesti kööki tutvustama.
3. Lihatooted on oluline komponent Eesti toitudes, aga muudest toitudest peale verivorsti, on teiste rahvaste esindajatele vähe räägitud, näiteks sült, kotletid, suitsuliha ja suitsusink, maksapasteet jms. Linnuliha on tänapäeva köögi olulisim täiendus traditsioonilisele seapraele ja suitsulihale, mida saaks menüüde koostamisel arvestada. Tüüpiline toit ja inimeste eelistused on enam tasakaalus just lihatoodete puhul, v.a. verivorst, verikakk, sült, mida armastatakse süüa vähem.
4. Kala on traditsiooniliselt olnud rannaaladel eestlase põhitoit, praegu võib kalatooteid liigitada pigem tüüpiliseks Eesti toiduks kui toiduks, mida ise süüakse. Kohalikke kalatooteid oleks vaja elanikele taas meelde tuletada, sest peale vürtsikilu ja sprottide on kilust ja räimest tooted üheks Eesti köögi eripäraks. Soolaforelli, soolalõhe ja praetud räimede kõrval võiks pakkuda rohkem kohalikku kuivatatud kala (lest, tint jms) ja suitsukala (rääbis, lest, angerjas, tuulehaug, ahven jms) ning nendest tooteid.
5. Teraviljatoodetest väärivad tähelepanu rukkileib, kama, sepik. Kusjuures kama on tuntud eestlastele ja võitmas turgu välismaal, kuid Eestis elavad teised rahvused ei ole kama omaks võtnud ega söö seda. Leiva, kaeraküpsiste ja müsli kõrval võiks seega oluliselt enam tutvustada kama, odrakaraskit ja kakukesti-kukleid.
6. Kondiitritoodete osa traditsioonilises Eesti köögis on tagasihoidlik, esile võiks tõsta vaid pirukaid. Uuema aja šokolaadid, martsipanid, koogid, kommid ja saiakesed vajaksid tüüpilise Eesti toote staatusesse tõusmiseks tugevat Eestiga seonduvat legendi ehk vaja oleks brändide loomist (sarnaselt Kalevile) ja aktiivset turundustegevust.
7. Eestit aitavad müüa kohalike tootjate poolt loodud alkoholsete jookide - viina, õlle ja likööride brändid, kuid nende kõrval võiks laiemalt tutvustada mittealkohoolseid traditsioonilisi jooke: õuna- ja marjamahla, kalja, piima- ja hapupiimajooke ning kohalikest taimedest valmistatud teesid. Kohalik kali oleks näiteks Eestis elavatele mitte-eestlastele tüüpilistest jookidest õunamahla kõrval samaväärseks meelisoogiks.

8. Tüüpilise eelroana võiks käsitleda kartulisalatit, heeringat sibula ja hapukoorega, kiluvõid või kilu munaga, täidetud mune, lihalõikeid seapraest, hapukurki, kõrvitsasalatit ja marineeritud seeni. Eestis elavate rahvuste vahel ei ole ühtset ettekujutust tüüpilisest eelroast ja neid tuntakse halvasti.
9. Hernesupp suitsulihaga ja hapukapsasupp sealihaga on nii tüüpilised, kui elanike lemmikud vaatamata kultuuri- ja keeleerinevustele. Aedvilja-, klimbi- ja kalasupp võiksid samuti kõne alla tulla tüüpiliste suppidenä.
10. Hommik algab traditsiooniliselt pudruga, praetud munade ja võileibadega, millele tänapäev on lisanud jogurtid ja muud kohupiimatooted (kodujuust, magus kohupiim, kreemid jms). Oluline tähtsus on olnud ja on edasi munadel – praetuna, omlatina, pudruna. Meeldetuletamist vääriksid erinevad võided – heeringavõi, kiluvõi, munavõi ja juustuvõi.
11. Pearoog sisaldab traditsioonikohast kartulit ja liha. Tüüpilised praed on uuringu tulemuste põhjal verivorst pohlamoosiga, mulgikapsad kartulitega, mulgipuder ja tangupuder (mida eriti ei armastata süüa), seapraad, ühepajatoit, sült, kartulipuder, soust ja kartul (pigem lemmiktoit kui tüüpiline) ning searibi ahjukartulitega. Sült, kartulipuder, soust ja kartul ning tangupuder on võõramad Eesti toidud mitte-eestlastele (peab tüüpiliseks vaid kolmandik), tuntakse peamiselt verivorsti, mulgikapsaid, mulgiputru ja seapraadi (60-64% mitte-eestlastest).
12. Tüüpiline Eesti magustoit on ka elanike lemmikuteks: manna vaht piimaga, pannkoogid moosi, kohupiima või meega, mannapuder kisselliga, õuna- ja kohupiimakoogid. Uuema aja trendiks on kohupiimakreemid ja kohupiimavahud erinevate lisanditega, vahukoor riivleivaga ja eeskätt turistide jaoks väljamõeldud magustoit - jäätis likööriga “Vana Tallinn”.
13. Eesti inimesed eelistavad peale traditsiooniliste Eesti toitade vaheldust ja söövad meelsasti muude rahvaste roogi. Aja möödudes võivad võõramaistest lemmikutest saada Eesti oma toidukultuuri osad. Selline tendents ilmneb juba praegu rosolje, borši, šašlõki, pelmeenide, guljaši, seljanka ning uhhaa puhul, kus kuni kolmandik elanikest (29-33%) peab neid roogi tüüpiliseks Eesti toiduks ja eestlased mitte-eestlastest enam. Peale Vene ja Ukraina roogade eelistavad elanikud Itaalia ja Vahemeremaade kööki.

LISA

Lisa 1.

Ankeet ja vastuste protsentjaotused

MILLISED ON TEIE HINNANGUL TÜÜPILISED EESTI KÖÖKI KUULUVAD TOIDUD JA MIS MAITSEB TEILE ENDALE? (% vastanutest)

TOOTED	tüüpiline Eesti toit			maitseb, sünn meeleldi		
	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased
PIIMATOOTED						
joogipiim	66	72	52	52	51	55
pett (hapendatud)	56	60	44	36	37	34
keefir	45	51	30	49	48	53
hapupiim	51	62	27	37	39	30
jogurt (sh. maitsestatud)	28	30	22	66	71	56
kodujuust (erinevate lisanditega)	47	47	46	62	63	59
teraline kohupiim (sh. rasvane ja rasvatu, maitsestatud)	52	55	46	51	48	57
kohupiimapasta	26	27	24	47	51	36
kohupiimakreemid ja -desserdid	21	22	18	54	58	45
kohukesed	28	28	29	65	65	65
poolkövad (Gouda, Edam ja Tilsit-tüüpi) juustud	21	20	24	38	36	42
suitsujuust	28	28	30	47	47	47
sulatatud juust (erin. lisanditega)	29	28	32	54	55	49
sõir	37	46	18	21	19	27
või	65	70	52	53	48	63
jäätis	34	40	19	67	69	60
muu	2	2	3	3	2	3
LIHATOOTED						
suitsusink, suitsuliha	62	68	47	66	66	65
verivorst	77	79	72	50	55	36
verikäkk	63	68	50	25	30	11
sült	66	74	45	53	57	44
õllevorst (näiteks juustuga)	30	27	39	46	47	43
täissuitsuvorst (metsloomalihast)	36	39	30	44	47	38
keeduvorst	40	44	32	49	49	50
lihapallid (frikadellid)	32	37	21	49	55	34
kotletid	44	53	23	57	60	51
maksapasteet	50	58	32	58	61	50
sealiha	67	73	51	64	63	68
linnuliha (kana, part, hani)	50	51	46	70	71	68
lambaliha	34	41	16	29	30	28
vasikaliha	37	41	28	40	41	40
veiseliha	42	46	33	44	40	53
ulukiliha (metssiga, põder, jänes jt)	31	31	29	26	29	17
muu	0	0	1	1	1	1

TOOTED	tüüpiline Eesti toit			maitseb, süön meeleldi		
	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased
TERAVILJATOOTED						
kama	69	77	49	38	47	14
Eesti müsli	36	33	46	28	32	19
leib (magus-hapu, rukkileib, põranda-, vormileib)	70	76	57	71	73	66
sepik	62	64	59	46	50	37
kaeraküpsised	47	49	43	51	48	58
odrakarask	53	63	29	18	21	10
kaerakile	53	58	41	13	12	13
sai	49	55	33	60	60	60
kakud (kuklid)	36	44	18	31	38	15
kuivatatud kooritud ja koorimata hernes, uba	55	62	38	36	38	29
muu	1	1	1	2	1	2
KONDIITRITOOTED						
martsipan	27	27	28	40	38	44
šokolaad	39	42	32	70	70	70
halvaa	19	21	16	54	54	53
saiakesed	38	41	33	56	55	59
pirukad	43	49	30	58	59	56
koogid	36	41	25	54	54	53
muu	1	1	0	3	2	4
KALATOOTED						
kilu, räim - värске	74	75	70	47	52	37
vürtsikilu	66	67	63	53	53	52
sprotid	48	48	49	59	58	62
räimerullid	40	44	33	31	37	16
praetud räimed	58	60	52	48	50	42
marineeritud räimed	49	50	46	42	45	33
soolatud räimed	53	54	48	21	19	24
angerjas - marineeritud	35	35	33	37	42	25
suitsu	32	34	30	40	45	31
lest -	45	50	31	44	49	30
kuivatatud	35	41	20	23	27	13
tint –	31	33	26	19	18	22
kuivatatud	31	33	26	19	18	22
ahven - praetud	37	41	28	39	37	41
rääbis - suitsurääbis	37	39	32	35	35	34
haug – praetud	39	44	28	40	42	36
silmud	29	28	30	26	25	30
forell - värске	27	27	29	47	46	49
soola	25	24	29	50	48	53
suitsu	21	21	23	39	40	35
löhe (magevee) - värске	25	26	22	43	43	41
soola	24	24	24	48	47	50
suitsu	20	20	20	40	42	35
vimb - vähesoola	26	27	23	18	20	14
muu	3	4	1	6	6	5
JOOGITOOTED						
õunavein	46	50	38	15	13	18

TOOTED	tüüpiline Eesti toit			maitseb, süön meeleldi		
	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased
puskar	34	49	18	4	3	6
viin	52	60	32	20	19	23
liköörid (Vana Tallinn, Gabriel, Agnes, jms)	52	51	55	21	19	25
hele õlu (poest)	47	49	44	34	34	35
tume õlu (poest)	44	44	43	18	16	23
koduõlu	54	58	42	21	25	12
mõdu	36	43	19	10	10	11
kali, hapu taar	53	59	39	42	36	56
õunamahl	55	62	39	56	56	56
marjamahl (sõstrad, aroonia, astelpaju)	48	54	35	52	55	42
piima-, hapupiimajoogid	43	49	30	39	43	27
taimeteed	45	53	24	56	62	40
muu	1	2	0	3	3	3
ROAD	tüüpiline Eesti toit			maitseb, süön meeleldi		
	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased
EESTI EELROAD						
heeringad sibula ja hapukoorega	65	69	56	59	63	49
angerjas (suitsutatud ja/või marineeritud)	35	35	36	43	46	36
kilu munaga, kiluvõi	60	61	56	50	51	45
kartulisalat	57	66	34	68	72	57
lihalõiked (seapraad)	58	65	41	63	63	61
hapukurk	61	70	38	67	69	62
vähesoola kurk	46	53	30	58	56	62
kõrvitsasalat	63	68	49	50	62	21
marineeritud paradiisiõunad	33	36	25	27	32	15
marineeritud seemned	55	62	37	61	63	56
soolatud seemned	55	62	39	51	48	58
sõir	39	45	25	19	17	24
vasikarulaad	33	36	24	38	40	34
keel tarrendis	37	40	29	43	42	45
täidetud munad	40	49	20	52	56	43
muu	1	2	1	1	2	1
EESTI SUPID						
hernesupp suitsulihaga	70	76	57	63	64	62
hapukapsasupp sealihaga	67	74	52	60	59	61
aedviljasupp	49	54	38	47	50	41
külasupp (lihasupp kruupidega)	56	57	54	32	35	25
aedvilja-piimasupp	49	50	46	29	37	11
peedisupp (riivitud peedi ja frikadellidega)	30	31	28	28	30	24
klimbisupp (lihaleeme või piimaga)	52	59	36	43	52	22
kalasupp köögiviljadega	43	43	42	37	42	26
õllesupp	26	25	29	8	10	3

ROAD	tüüpiline Eesti toit			maitseb, süön meeleldi		
	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased
parak (sibul, porgand, vorstikesed ja loomaliha)	22	17	35	13	15	9
piima-kruubisupp	45	45	45	20	25	9
muu	2	3	1	3	4	2
EESTI HOMMIKUROAD						
puudrud (manna, kaerahelbe, odrajahu jms.)	64	69	50	58	61	52
praetud muna (sh. singiga, varma pekiga)	51	55	42	64	64	65
omlett (segiklopitud muna), munahüüve, munapuder	48	53	35	63	67	55
munakook singiga	31	29	37	33	39	19
müslid	24	22	28	33	38	21
võileivad	49	55	36	68	70	64
jogurt	29	30	28	57	58	52
munavõi	40	46	26	38	48	14
kiluvõi	41	42	39	31	36	20
kohupiimasegud	39	40	36	53	55	48
muu	1	1	1	2	2	1
EESTI PEAROAD-PRAED						
seapraad (hapukapsaste ja ahjukartulitega või juustuga või seentega)	70	75	60	67	70	58
searibi ahjukartulitega	55	61	41	62	65	53
mulgipuder	69	71	63	40	49	19
mulgikapsad kartulitega	71	73	66	54	60	39
sült sinepi, äädika või mädarõika ja kartulitega	65	74	45	60	63	55
sealiha hautis köögiviljadega	55	58	47	54	56	51
metsloomapraad (põder, karu, siga, kits, jänes, lind)	35	35	34	35	39	25
verivorst pohlamoosi ja/või kõrvitsasalatiga ja ahjukartuliga	71	73	64	51	60	27
silguvorm (soolaräimed küpsetatud muna, piima ja kartulitega)	55	55	55	27	34	10
kartuli ja hakklihavorm	46	49	39	57	61	49
ühepajatoit	67	71	58	66	68	61
kartulipuder	60	69	38	73	73	73
soust ja kartul	59	70	33	63	68	51
erinevad kartuli-köögivilja-segupudrud tangainetega (kartuli-hernepuder, kruubi-kaalikapuder)	41	42	39	18	21	13
kaerakile või ja piimaga või suhkruga	47	48	45	14	16	10
tangupuder võisilmaga	55	63	36	35	41	19
muu	1	2	0	2	3	0
EESTI MAGUSROAD JA KÜPSETISED						
kohupiimakook	53	58	39	70	72	63
õunakook	58	66	38	68	73	57

ROAD	tüüpiline Eesti toit			maitseb, süön meeleldi		
	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased	KÕIK	eestlased	mitte-eestlased
jäätis likööriga (Vana Tallinn, Põltsamaa Kuldne)	30	25	40	39	39	37
kohupiimakreem või –vaht erinevate lisanditega	33	36	26	53	62	30
kohupiimavorm (lisanditega)	39	41	34	50	52	43
lumepallisupp	36	41	24	33	39	18
mannavaht piimaga	60	67	46	59	65	42
vahukoor riivleivaga, marjadega, keedistega jne	32	31	34	37	38	33
kompotid vahukoorega	42	47	30	51	58	33
pankoogid moosiga, kohupiimaga, meega	59	69	34	73	73	71
bubert (mannapuder vahustatud munaga)	36	39	30	30	38	10
koogel-moogel (munad hõõrutud suhkruga ja jahuga)	39	44	26	24	26	19
kissellid (marja, puuvilja, rabarberi)	54	60	39	53	57	42
piimakissell	40	41	37	31	36	19
karamell- ja kakaokissell	38	39	35	43	50	27
ternespiima kook	30	33	23	18	20	13
odrajahuvaht	34	37	28	13	17	5
marjavahud, rabarberivaht	38	42	30	30	38	10
hapupiimatarretis (lisanditega)	29	29	29	17	21	8
mahlatarretised (lisanditega)	36	40	28	42	48	26
kreemid (leivakreem, marjakreem)	36	38	32	32	39	14
mannavormid	34	35	33	24	23	26
mannapuder kisselliga	57	63	44	54	58	45
muu	1	1	0	2	2	1
MUUDE RAHVASTE TOIDUD						
feta salat	12	12	13	31	34	26
pelmeenid hapukoorega (külmalt või soojalt)	29	29	27	74	72	79
tuunikala salat	16	17	15	41	45	32
maisihelbed, puhvitud riis jms.	16	17	15	34	35	32
wokiroad	13	13	12	37	43	21
pastatoidud, spagetid, lasagne	22	25	17	62	62	62
riisi- ja pastasalatid	20	22	17	50	55	39
rosolje	33	37	23	62	66	52
borš	29	32	21	76	73	83
okroška	14	12	19	35	20	72
rassolnik	27	29	22	60	58	65
uhhaa	29	31	24	54	49	65
seljanka	31	33	26	71	73	68
böfstrooganov	25	27	20	67	68	63
guljašš	30	33	22	72	73	68
šašlökk	29	32	21	74	72	78
muu	1	1	1	3	3	3

Küsitletud kogumi iseloomustus

Eesti tarbijate paneeli küsitlus, vastanuid kokku 730 vanuses 18-74 aastat.

Regiooni järgi¹:

Põhja-Eesti	37%
Kesk-Eesti	12%
Kirde-Eesti	14%
Lääne-Eesti	12%
Lõuna-Eesti	25%

Soo järgi:

naised	59%
mehed	41%

Hariduse järgi:

alg- või põhiharidus (kuni 9 kl)	15%
keskharidus (k.a keskeriharidus)	59%
kõrgharidus (k.a magister, doktor)	26%

Elukoha järgi:

Tallinn	29%
suurlinn	19%
väikelinn	20%
alevik	11%
küla	21%

Kuu netosissetulek leibkonnaliikme kohta:

kuni 1000 krooni	15%
1001- 2000 krooni	30%
2001- 3500 krooni	33%
üle 3500 krooni	22%

Rahvuse järgi:

eestlased	71%
mitte-eestlased	29%

Vanuse järgi:

kuni 29-aastased	25%
30 - 49 aastased	37%
50 - 64 aastased	23%
65 - 74 aastased	15%

¹ Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 2001. aasta määrusega nr 126 kinnitatud Eesti piirkondlike üksuste statistilise klassifikaatori 3.tasemel esitatud maakondade grupid:
Põhja-Eesti: Harju maakond (sh Tallinn)
Kesk-Eesti: Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond
Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond
Lääne-Eesti: Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond
Lõuna-Eesti: Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond